Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto X., št. 32 („JUTRO“ št. 192 a) Ljubljana, ponedeljek 24. avgusta 1942-XX. Cena cent. 80

Upravništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24

Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon 31-25, 31-26

Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta št. 42

IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano

JUTRO

PONEDELJSKA IZDAJA

Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ul. 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25, 31-26

Ponedeljska izdaja »Jutra« izhaja vsak ponedeljek zjutraj — Naroča se posebej in velja mesečno L. 3.— Za inozemstvo L 3.80

Rokopisi se ne vračajo — Oglasi po tarifu

CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano

Continua vivace attività di pattuglie

Tutte le puntate di elementi avversari prontamente respinte — 5 velivoli nemici distrutti

Il Quartier Generale delle Forze Armate comunica in data di 23 agosto 1942-XX il seguente bollettino di guerra n. 818:

Anche nella giornata di ieri l'attività di pattuglie si è mantenuta vivace sul fronte egiziano. Puntate di elementi avversari sono state respinte.

L'aviazione nemica ha svolto azioni di disturbo sulle nostre retrovie senza causare danni; dalla caccia tedesca quattro degli apparecchi attaccanti venivano abbattuti.

Il tiro contraereo di nostre unità di scorta ad un convoglio ha centrato e fatto precipitare in mare un velivolo inglese il cui equipaggio è stato catturato.

Nadaljuje se živahno delovanje patrol

Vsi sovražni izpadi takoj zavrnjeni — Pet sovražnih letal uničenih

Glavni stan italijanskih Oboroženih Sil je objavil 22. avgusta naslednje 818. vojno poročilo:

Tudi včeraj je bilo delovanje patrol še nadalje živahno na egiptskem bojišču. Izpadi sovražnih elementov so bili odbiti.

Sovražno letalstvo je izvršilo motilne polete nad našim zaledjem, ne da bi povzročilo škode, nemški lovci so sestrelili 4 napadajoča letala.

Protiletalsko topništvo neke naše edinice v spremstvu konvoja je zadelo in strmoglavilo v morje angleško letalo, čigar posadka je bila zajeta.

Uspešni boji na vzhodni fronti

Prodiranje na kavkaškem področju se nadaljuje — Srditi sovražni protinapadi na vsej črti zavrnjeni — Ogromne izgube sovjetskega letalstva — Bombe na Egipt in Anglijo

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 23. avg. Nemško vrhovno poveljstvo objavlja naslednje vojno poročilo:

Na kavkaškem področju so prodrle nemške in zavezniške čete močne sovražne položaje in cestne zapore. Protinapadi sovražnika so bili zavrnjeni.

Na Volgi so bile z bombami potopljene dne 21. in 22. avgusta en vlačilec in dve tovorni ladji, en nadaljnji vlačilec in štiri petrolejske cisternske ladje pa zažgane.

Na donski fronti so bili na raznih krajih zavrnjeni poskusi sovražnika, da bi prekoračil reko.

Na prostoru južnozapadno od Vjazme in pri Rževu so bili od močnih skupin sovražne pešadije in tankov izvedeni napadi ob podpori letalstva zavrnjeni. Pri tem je bilo uničenih 161 sovražnih tankov, od tega 88 samo v odseku enega armadnega zbora.

Južnovzhodno od Ilmenskega jezera in pred Petrogradom so se posamezni sovražni napadi zlomili v nemškem ognju.

Sovjetsko letalstvo je izgubilo včeraj v zračnih borbah in po protiletalskem topništvu 122 letal, tri nadaljnja pa so bila uničena na tleh. Štiri lastna letala se niso vrnila.

V Egiptu so bombardirala nemška bojna letala v noči na 22. in 23. avgust z uspehom več sovražnih letališč pri Aleksandriji. Nemški lovci so sestrelili štiri angleška letala brez lastnih izgub.

Pri dnevnih in nočnih napadih na razne oboroževalne industrije in prometne naprave v južni in vzhodni Angliji so bile opažene močne eksplozije in požari. Ob južni angleški obali je bilo potopljenih sedem angleških izkrcevalnih čolnov.

Pri dnevnih motilnih napadih na zapadno zasedeno ozemlje so bila sestreljena štiri angleška letala.

Brezuspešni sovjetski razbremenilni napadi

Budimpešta, 22. avg s. V dopolnilo objavljenega poročila madžarskega glavnega stana dodajajo pooblaščeni vojaški krogi naslednja obvestila:

Ta teden so se nadaljevale defenzivne borbe na osrednjem in severnem odseku fronte. Sovražnik vztraja pri svojih brezuspešnih poizkusih, da bi zmanjšal pritisk nemških in zavezniških čet v odseku Kavkaza in silno napada, ne da bi dosegel kak uspeh. Posebno napadajo sovjetske čete odseke pri Orelu in Voronežu. Med zavezniškimi četami, ki se hrabro bore v tem odseku, so številni oddelki 2. madžarske armade, ki so skupno z nemškimi in zavezniškimi četami v močnih protinapadih večkrat odbili sovražnika in mu zadali izredno hude izgube. Spričo budne pozornosti madžarskih napadalnih oddelkov so bili odbiti sovražni napadi, ki so bili izvedeni z močnimi silami in z uporabo obilnega vojnega materiala. Vendar je treba omeniti, da so v zadnjih 48 urah na nekaterih točkah madžarskega odseka sovražni napadi popustili. V istih vojaških krogih podčrtavajo, da vse krajevne akcije sovražnika niti najmanj niso vplivale na potek zmagovitih ofenzivnih operacij na južnem odseku fronte. Eno izmed treh letal, ki so jih Sovjeti izgubili, kakor je navedeno v današnjem poročilu, je sestrelil 18. t. m. v letalskem dvoboju padli poročnik-pilot štefan Horthy.

Proti črnomorski obali

Berlin, 22. avg. s. Glede novih uspehov nemških in zavezniških čet na Kavkazu opozarjajo s pristojnega vojaškega vira na važnost zavzetja Krimskaje in Kurčanskaje, ki ju je sovražnik do zadnjega branil z izredno srditostjo. Krimskaja je važno železniško križišče, 40 km od Novorosijska. Sami boljševiki ne priznavajo danes zaman, da je njihovo zadnje veliko pomorsko oporišče ob Črnem morju, to je Novorosijsk resno ogroženo in da so z njim naravno ogrožene vse sovjetske čete, ki naj branijo obalni pas med Azovskim morjem in ožino Kerča. Tudi operacije na Kavkazu samem se nadaljujejo precej zalovoljivo kljub ogromnim terenskim težkočam in srditemu odporu sovražnika. Tudi včeraj so bile zavzete razne važne utrjene postojanke v dolini Kubana.

Berlin, 22. avg. s. Iz vojaškega vira se doznava glede zadnjih dogodkov v južnem odseku, da je mesto Krimskaja v zemeljskem jeziku med močvirji dolnjega Kubana in Azovskim morjem ob edini cesti, ki teče skozi Tamerjuk in veže polotok Taman s kubanskim področjem in katero so zavzele z drzno in nenadno akcijo rumunske čete. Mesto Kurčinskaja pa je padlo 20. avgusta po napadu nemških čet, ki so prišle iz Krasnodara v južnozapadni smeri. To zadnje osvojeno mesto je ob železniški progi, ki med seboj veže Novorosijsk, Rostov in Krasnodar ter ima številne cvetoče industrije. Obe mesti sta huda izguba za sovražnika in je sovražnik skušal s pehoto in oklopnimi sredstvi ponovno zopet zavzeti te dve mesti, ne da bi uspel. Nemci so zavzeli številne utrjene postojanke sovražnika v okolici. Poročnik Zegler je v naskoku zavzel močno utrjeno višino, kjer je bilo uničenih 17 topov in 3 sovražni tanki. Kmalu nato je bilo uničenih še nadaljnjih 8 tankov. Doznava se končno, da je letalstvo v letalskih dvobojih na južni fronti sestrelilo nadaljnjih 12 sovražnih letal.

Madžarsko vojno poročilo

Budimpešta, 22. avg. s. Madžarski glavni stan je objavil danes naslednje poročilo:

Sovražni napadi v odseku vzhodne fronte, ki ga drže madžarske čete, niso več tako silni. Naši protitankovski topovi so uničili 18 sovražnih tankov. Protiletalsko topništvo je sestrelilo 10 sovjetskih letal. Dve nadaljnji letali sta bili zrušeni v letalskih dvobojih. En naš bombnik se ni vrnil s svojega poleta.

Protipravno postopanje Sovjetske zveze s finskimi vojnimi ujetniki

Helsinki, 23. avg. s. Poročilo finskega zunanjega ministrstva z dokumenti potrjuje, da Finska od pričetka sedanje finsko-sovjetske vojne ni mogla dobiti nobenega obvestila o svojih rojakih, ki so ujetniki Sovjetske zveze. Poročilo objavlja besedilo not, izmenjanih med finskim zunanjim ministrstvom in mednarodnim odborom Rdečega križa v Ženevi od 14. avgusta 1941. do 20. junija t. l. in dokazuje nekvalificirano zadržanje Rusije glede tega vprašanja, čeprav je sovjetska vlada od 14. avgusta 1941 izjavila, da hoče izvajati mednarodne konvencije glede ravnanja z vojnimi ujetniki. Finska vlada je od pričetka sedanje vojne pošiljala v Ženevo sezname in pisma sovjetskih ujetnikov v praznem upanju, da bo sovjetska vlada storila isto. Poročilo podčrtava, da je tako zadrževanje v nasprotju z vsemi prevzetimi obveznostmi in da je Sovjetska zveza kljub temu izvajala lažno propagando glede finskih vojnih ujetnikov. 23. aprila in 23. maja preteklega leta je sovjetski radio čital domnevna pisma finskih vojnih ujetnikov, ki so že bila odposlana, kakor je radio trdil, finskim družinam. Ta pisma, ki naj bi bila pisma finskih ujetnikov, so poveličevala sovjetsko ravnanje in obžalovala položaj na Finskem ter celo izražala željo, da bi bilo protisovjetske vojne kmalu konec. Nobeno od teh pisem ni prišlo na svoj naslov. Sem mednarodni odbor Rdečega križa priznava ta dejstva in ugotavija krivdo Sovjetske zveze.

Brazilija v vojni

Buenos Aires, 22. avg. s. Iz Ria de Janeira poročajo, da je vlada Brazilije napovedala vojno Italiji in Nemčiji.

Kralj in Cesar na obisku v papirnici

Cuneo, 22. avg. s. Nj. Vel. Kralj in Cesar je davi zopet po 20 letih obiskal podjetje Verzuolo papirnic Burgo. Vladarja, ki ga je spremljal prvi pobočnik, so sprejeli prefekt, zvezni tajnik in drugi zastopniki oblasti. Senator inž. Luiggi Burgo, se je poklonil visokemu gostu v imenu voditeljev in delavstva ter ga nato spremljal po tovarni, ki je bila v polnem obratu. Kralj in Cesar se je pomudil v oddelkih in se razgovarjal s številnimi vojnimi invalidi, nato si je pa ogledal moderno šolsko poslopje, ki ga je senator Burgo zgradil in izročil občini v počastitev spomina sina Vilia. Prebivalstvo je pozdravljalo vladarja, ki je izrazil senatorju Burgu svojo zahvalo. Ob priliki visokega obiska je senator Burgo izročil prefektu vsoto 100.000 lir, s katero bo ustanovljenih 5 študijskih štipendij za sinove poljedelcev iz pokrajine, ki se nameravajo posvetiti agronomiji.

Princ Piemontski na razstavi umetnikov-vojakov

Rim, 23. avg. s. Nj. Vis. Princ Piemontski je včeraj obiskal razstavo italijanskih umetnikov pod orožjem v razstavni palači v Rimu. Sprejel ga je šef glavnega stana vojske. Visoki gost se je pomudil pred vsakim izmed 800 razstavljenih umetniških del in izrekel pohvalo razstavljalcem in tudi prirediteljem za odlično ureditev razstave. Pijemontski princ, ki je nakupil mnogo del, je pohvalil tudi nekatere navzoče umetnike. Ko je zapustil palačo, ga je množica, ki se je med tem zbrala pred razstavno palačo, navdušeno pozdravljala.

Spalato spominu skvadrista Vezia Orazia

Spalato, 22. avg. s. Spalato je posvetil eno svojih najlepših cest spominu prefekta skvadrista Vezia Orazia. Davi je bila s preprosto in resnobno svečanostjo ob navzočnosti vseh oblasti in hierarhov ter oddelkov mladinskih organizacij stranke odkrita spominska plošča z napisom »Via Vezio Orazio«, ki je umrl za Rim. Prefekt je odredil fašistični poziv, zvezni tajnik pa pozdrav Duceju.

Nemški vrhovni poveljnik na Balkanu v Sofiji

Sofija, 22. avg. s. V Sofijo je dospel armadni letalski general Löhr, novi glavni poveljnik nemških oboroženih sil na Balkanu. Visoki nemški oficir je bil sprejet in zadržan pri obedu pri kralju Borisu ter se je sestal s predsednikom ministrskega sveta Filovom in z vojnim ministrom, ki je priredil obed na čast gostu. Izrečene so bile ob tej priliki zdravice na prijateljstvo in sodelovanje med Nemčijo in Bolgarijo. General Löhr je obiskal tudi kraljevega ministra Italije, s katerim se je dolgo in prisrčno razgovarjal.

Truplo Š. Horthyja prepeljano v domovino

Ministri in visoki oficirji so sprejeli žalni vlak na državni meji

Budimpešta, 22. avg. s. Iz glavnega stana madžarskih čet je prišla vest, da so našli truplo madžarskega podregenta Štefana Horthyja. Tovariši piloti padlega so pobrali truplo in ga odnesli odeto v trobojnico na letališče, kjer je vojaški kaplan truplo blagoslovil, letalci so pa izkazali padlemu vojaške časti. Truplo so nato odpeljali v zaledje, kjer so ga položili v poseben vagon. Žalni vlak je odpeljal s častno stražo v Budimpešto. Delegacija ministrov in visokih oficirjev je na meji sprejela z vsemi častmi zemske ostanke slavno padlega Štefana Horthyja.

Štefan Horthy predlagan za najvišje odlikovanje

Poveljnik čet na vzhodni fronti general Jeny je poslal glavnemu stanu službeno poročilo o podregentu Madžarske Štefanu Horthyju, ki je junaško padel na vzhodni fronti. Poročilo kaže, kako vneto je bilo letalsko delovanje pokojnika. Njegovo sodelovanje v letalskih borbah nad kolenom Dona je bilo znatno, posebnega poudarka vredne so pa njegove letalske misije nad sovražnikovim ozemljem, ko je s svojo eskadro mnogokrat obstreljeval in razprševal z uspehom sovražna motorna sredstva in sovjetske kolone v kretanju. Za delovanje Štefana Horthyja v vojni predlaga poveljništvo madžarskih oboroženih sil, naj se mu podeli po smrti najvišje madžarsko odlikovanje za hrabrost.

Sožalje Pole

Budimpešta, 22. avg. s. Tudi danes so izšle žalne izdaje listov. Opozarjajo na plemenito in spontano dejanje župana iz Pole, ki je poslal brzojavko županu Budimpešte z izrazi globokega sožalja mesta Pole in ga prosil, naj položi lovorjev venec na grob madžarskega podregenta v imenu Pole. Kakor je znano, se je Štefan Horthy rodil leta 1904. v Poli.

Bombe na Avstralijo

Nad 200 japonskih bombnikov je učinkovito napadlo vsa glavna avstralska oporišča

Tokio, 22. avg. s. Včeraj je japonsko letalstvo obnovilo močne letalske napade na obalne kraje severne Avstralije. Nad 200 japonskih bombnikov je bombardiralo vojaške objekte v krajih Port Moresby, Tonswille, Wynthan, Port Darwin in Broone. Kljub silni protiletalski reakciji so japonski bombniki povzročili veliko škodo v zadetih objektih. V pristanišču Broone so bili potopljeni 4 trgovinski parniki, nadaljnja dva pa zažgana. V Port Darwinu je bilo zažgano skladišče goriva, zadete in uničene pa so bile tudi vojaške barake in protiletalske baterije.

Tragična smrt generala v. Gablenza pri letalski nesreči

Berlin, 22. avg. s. Pri neki letalski nesreči so našli smrt: general baron von Gablens, načelnik nemškega ministrstva za letalstvo in član ravnateljskega odbora Lufthanse, profesor Krümmel, ministrski direktor in načelnik v nemškem ministrstvu za znanost, vzgojo in prosveto ter višji radiotelegrafist Klär. Letalo, ki ga je pilotiral general von Gablens in ki je bilo na službenem poletu med Berlinom in južno Nemčijo, je strmoglavilo na tla pri Mühlbergu zaradi poškodbe v motorju.

Berlin, 22. avg. s. General von Gablenz, ki je našel smrt pri letalski nesreči, je bil iz stare oficirske družine in z njim je nemško letalstvo izgubilo eno svojih najodličnejših osebnosti. Udeležil se je prve svetovne vojne in se posebno izkazal v letalstvu. Nato je bil med največjimi pospeševalci nemškega civilnega letalstva in leta 1933 je stopil v predsedništvo Lufthanse, za katero je zelo vzpodbudno deloval. Podvzel je številne drzne polete nad kontinentom in oceani, med drugim tudi prvi poizkus letalske zveze med Evropo in New Yorkom. Znan je tudi zaradi svojega poleta v Pamir. V tej vojni se je hrabro boril na raznih frontah in je bil leta 1941 povišan v generalnega majorja. Nato je bil vpoklican v letalsko ministrstvo, kjer je opravljal važno funkcijo.

Smrt nemškega znanstvenika

Berlin, 22. avg. s. V Berlinu je umrl znani nemški psihiater prof. Robert Wollenberg. Bil je 80 et star. Napisal je mnogo zelo vpoštevana strokovna dela ter je bil sodirektor arhiva za psihiatrijo.

Nemiri v Indiji se vedno bolj širijo

Bangkog, 22. avg. s. Po semkaj došlih vesteh se nemiri nadaljujejo v vsej Indiji. Odredba vlade podkralja, ki je proglasil za protizakonite vse stavke in izprtja, ni imela nobenega učinka. V mnogih velikih mestih indijski delavci nočejo na delo ter se stavke širijo tudi v obratih in tovarnah, v katerih se proizvajajo vojne potrebščine.

V Madrasu, kjer je uporniško gibanje zavzelo velik obseg, je množica indijskih delavcev kljub intervenciji policije vdrla v tovarno, kjer je ostalo pri delu nekaj sto Angležev in jo zažgala. Prihiteli so gasilci, toda demonstranti so prerezali gasilne cevi in je poslopje z vsemi stroji skoraj do tal pogorelo. V spopadih med manifestanti in agenti, ki so streljali, je bilo mnogo mrtvih in ranjenih.

Velike demonstracije dijakov so bile v New Delhiju. V pokrajini Punjab so angleške oblasti osvobodile mnoge komuniste, ki so bili že več mesecev v ječi. Ne vedoč, kako bi zajezila upor, se vlada podkralja ne sramuje posluževati se komunistov, med katerimi je bilo mnogo obsojenih zaradi običajnih zločinov, v upanju, da ji bo to v pomoč pri popolnoma izjalovljenem poskusu ustvarjanja nasprotstev med Indijci.

Nove podrobnosti o terorističnih nakanah v Bolgariji

Sofija, 22. avg. s. Tednik »Ilustrovana Politika« še naprej objavlja zanimive dokumente o vohunskem in terorističnem delovanju bivšega ameriškega in angleškega poslaništva v Sofiji. Današnji članek se nanaša na prve mesece leta 1941. V tej dobi so bili angloameriški diplomati zelo aktivni v Bolgariji. Organizirali so sabotažna dejanja in razsipali šterlinge in dolarje v obilici. Poročilo revije sloni na neizpodbitnih dokazih, ki so jih dali nekateri sami krivci. Bilo je na večer pred vojno proti bivši Jugoslaviji in bolgarske oblasti so čutile, da ameriški in angleški konzulati nekaj pripravljajo. Trije anglosaški špijoni so bili že aretirani v Sofiji. Rus Krinevič, zvezni agent med šefom angleške tajne službe v Sofiji Smithom Rossom in angleškim konzulatom izjavlja, da je položaj postal zelo kočljiv, ker je bilo okoli 100 informatorjev, ki so dobivali po 50.000 levov mesečno. Med temi je bilo več oficirjev bivše carističe armade, ki so dobavljali zanesljive vesti o bolgarski armadi. V prostorih angleškega konzulata so našli 70 kg eksplozivnih snovi in rezerve eksplozivnih sredstev, ki so jih diplomatski kurirji prinesli iz Beograda in Carigrada. Vse je bilo pripravljeno za sabotažne in teroristične akcije v največjem obsegu. Vodstvo teh akcij je bilo poverjeno teroristu Dimitrovu, ki je pobegnil v tujino in bil pred posebnim sodiščem v Sofiji obsojen v odsotnosti na smrt. Dimitrov je delal tesno sodelujoč s konzulatom bivše Jugoslavije v Sofiji, ki mu je dajal načrte in mu nudil vsakršno pomoč. Dimitrov je hotel postati celo bolgarski državni poglavar po uspeli revoluciji. Anglija in Amerika se nista temu protivili, da bi zločinec postal gospodar nad Bolgarijo. Ni važno, kdo vlada v Bolgariji, je izjavil Smith Ross, važno je, da je ta človek nam popolnoma na razpolago.

Po katastrofi pri Dieppu

Angleški poskus pri Dieppu je nov dokaz, da se je Churchill docela vdinjal Moskvi

Berlin, 22. avg. s. Katastrofa pri Dieppu, pravijo v tukajšnjih pristojnih krogih, je bila za Churchilla prilika, da si je nabral dragocenih skušenj. Najvažnejša v vojaškem smislu je ta, da je atlantska obramba ogromen zid, ki ga noben ekspedicijski zbor ne bo mogel nikoli načeti, tem manj pa podreti in pregaziti. Vsak poskus izkrcanja na kontinentu se mora izjaloviti in se pretvoriti, kakor oni dne 19. avgusta, v hekatombo vojakov in vojnih potrebščin. Nič manj važna ni politična skušnja, da se Anglija udinja Moskvi in da bo Stalin lahko, ker drži nož za ročaj, kadar koli prisilil Churchilla, da žrtvuje nadaljnje tisoče človeških življenj za boljševiško stvar. Da bo rdeči diktator takoj prišel do oblasti, je bilo predvideti in tako se je tudi zgodilo. Nove demonstracije za drugo fronto v raznih angleških mestih, ki jih prirejajo levičarske organizacije, ne dopuščajo nobenega dvoma glede navodil, ki jih je dala Moskva preko Majskega, ki z vso paro dela na to, da bi dosegel nadaljnjo in bolj učinkovito podporo. Ni tajnost, da bo kongres angleških sindikatov v septembru pod pokroviteljstvom sovjetskega veleposlanika. Kongres ne bo zaman zahteval od vlade preklic prepovedi komunistične stranke. Zaradi tega je Churchill zdaj pred neizprosno dilemo, da se vrže v nadaljnjo katastrofalno pustolovščino, kakor pri Dieppu, ali pa prepusti svoji usodi Sovjetsko zvezo ter izgubi svojega zadnjega zaveznika na kontinentu. V vsakem primeru se bo proces boljševiziranja angleškega otoka usodno nadaljeval.

Berlinski listi beležijo z zanimanjem Rooseveltovo izjavo, da bi rad poslal svoje vojake v Avstralijo, če bi bilo to mogoče. S tem je rečeno, da manjka potrebne tonaže, ne samo za prevoz čet in vojnih potrebščin na peti kontinent, temveč tudi za prevoz čet in potrebščin v Anglijo odnosno v Rusijo. Z drugimi, bolj jasnimi besedami, Amerika ne more dobavljati Stalinu zahtevane pomoči. V zameno mu pošilja predsednik svojega izrednega odposlanca Willkiea. Morda bo temu uspelo pregovoriti Stalina, da ne bo preveč hitro poslal novega ultimata in zahteval, da bi bile nadaljnje angleške in ameriške čete poslane v klavnico na francoski obali.

Obnovite naročnino!

»Junaštva« partizanskih voditeljev

Današnji »Piccolo« objavlja članek svojega izrednega poročevalca Carla Tigoli-a o borbah s partizani, katerega objavljamo v celoti.

Operacijsko področje v Sloveniji, 23. avgusta.

Do pred kakim mesecem si propaganda takozvanega »partizanskega pokreta« ni pomišljala objaviti celo po londonskem radiu, da imajo komunistične formacije v rokah velik del Slovenije in da vedno bolj pritiskajo na glavna središča. Da, v nekaterih krajih so dali po ustni propagandi celo razumeti, da se sovjetska vojska nahaja za nekaj dnevnih pohodov v bližini in da se bo v kratkem združila z uporniimi formacijami.

Zadostovala pa je le nekoliko strožja vojaška akcija — in to naj dobro pomnijo Slovenci, da bi mogli biti sedanji ukrepi tudi mnogo strožji — pa so se zadeve takoj zasukale in več milnih balončkov se je ob prvem dihu stvarnosti razpočilo. Ni pretirano, ako trdimo, da se je velik del »partizanske« vojske razšel, čeprav posamezne skupine še vedno obstoje in še vedno delujejo, in da je namesto nje ostala samo strahota zločinov in komunističnih podlosti, ki so jih izvršili glavni voditelji in njihovi krvniki.

Poslednje dejanje teh voditeljev, ki se v preteklosti niso pomišljali izpostaviti slovenske mladine najhujšim zločinom, je bilo to, da so ob prvi grožnji zapustili bojišče, ne da bi se brigali za »tovariše« in »tovarišice«, ki so jih bili odvedli z njih domov z obljubami in zapeljevanjem.

Ko so jih na nekem področju obkolili naši vojaki, niso ti voditelji vedeli kaj drugega storiti kakor da so vsakemu prepustili svobodo akcije, sami pa jo pobrisali. Prav dobro so vedeli, kajti bili so o tem obveščeni, da je v onem trenutku pomenila fraza »svoboda akcije« samo nekaj tragično-komičnega, kajti odsek, na katerem so se nahajala oporišča, je bil popolnoma obkoljen in komunistični lopovi so imeli samo.... svobodo predaje našim vojakom. To »svobodo« so jim torej nudili njihovi voditelji, ker so se nadejali, da bodo mogli izkoristiti splošno zmedo in vsak zase smukniti skozi nastavljeno jim mrežo.

O fazah teh operacij, ki so strle odpor močnih uporniških oddelkov, bomo govorili drugič. Sedaj se nam zdi važno samo to, da točno ugotovimo, kakšno je bilo zadržanje teh ljudi brez časti in vesti, ki so [illegible]emenjeni z odgovornostjo ne le za zlo[illegible] in upor, temveč tudi z odgovornostjo [illegible]pram samim Slovencem, napram tolikšni mladini, ki je bila nepopravljivo zapeljana. Ko govorimo o voditeljih, ne mislimo na one, ki se skrivajo v mestu in nimajo niti toliko poguma, da bi se poslužili uporniške puške, temveč mislimo na nekakšni »partizanski generalni štab«, ki se je šel vojno; to je bila tragična igra, o tem ni nobenega dvoma. igra, ki je zahtevala in zahteva mrtve in ranjene, vendar v bistvu samo igra, kajti o pravi in resnični vojaški akciji ni mogoče govoriti.

Razen napada iz zasede komunistični zločinci niso sposobni druge operacije, ki bi vsaj nekoliko spominjala na vojaška dejanja. Med neštetimi dokumenti, ki so se jih polastile naše čete, so mnoga operacijska povelja za tolpe. Ako te dokumente pregleduje celo človek, ki se ne razume na vojaške stvari in ki samo po tem, kar je slišal, lahko sodi, koliksno je število naših čet, se jim mora smejati, saj tako klaverno odražajo ne le moralno, temveč tudi duhovno revščino teh takozvanih voditeljev. Ako čitamo ta povelja in ako mislimo na naš vojaški aparat ter na tolpe, ki so mu stale nasproti, se spomnimo na otroška leta, ko smo »se šli indijance« v parkih ali v gozdovih letališčarskih krajev.

Dejali smo, da je bila ta igra tragična, kajti zahtevala je smrt in bolečino, toda značaj tega navidezno vojaškega komunističnega pokreta se zaradi tega prav nič ne spremeni: omogočilo ga je in mu vsaj začasno dalo videz moči, ki jo je propaganda izkoriščala, več činiteljev, ki daleč presegajo sposobnosti... voditeljev komunističnih šefov. Na prvem mestu je treba omeniti ozemlje, na katerem se je ta gverilja vršila Zapustiti moramo uporabne ceste in se podati globoko v doline in visoko v gore, ako hočemo razumeti, kaj pomeni gozdna zaseda v teh krajih. Ozemlje je po veliki večini neprehodno ne le peš, temveč nepregledno celo za oči; dva metra pred seboj ne vidiš drugega kakor zeleno temno goščavo, ki jo prepleta valovanje svetlobe, v kateri se lahko skrije cela četa vojakov, ne da bi jo mogel opaziti. Ta slika se razteza na kilometre in kilometre in ni nobenega gozdnega ali topografskega zemljevida, ki bi pomagal onemu, ki teh krajev ne pozna. Lahko padeš v zasedo, ne da bi se niti zavedal, kaj se dogaja. Sredi teh gozdov se odpirajo žrela votlin, v katerih prebivajo komunistični tolovaji in iz katerih se v spremstvu gozdnih vodnikov, ki poznajo gozd kakor kožo na svoji roki, razpršujejo na vse strani ter izvršujejo zasede in atentate.

Gre za zločince, ki so se vzgojili v komunistični šoli po vzgoji, napisani s krvjo milijonov ljudi. Slovenski komunisti najraji izbirajo takšne vrste zločinov, v katerih malo tvegajo. Ponoči in ob rani zori so gozdovi in polja pogreznjeni v meglo in je spričo tega kaj lahko streljati proti vozu, ki prinaša hrano vojakom, ali proti vlaku, ki vozi mimo dveh gostih sten drevja. V takšnih okoliščinah je prav lahko položiti patrono pod tirnice ali izstreliti iz strojnic strele proti lokomotivi ali avtomobilu, ki vozi mimo; prav lahko je iz takih zavarovanih položajev približati se hišam vasi in presenetiti ljudi v spanju ter izvršiti ona grozna maščevanja, ki si jih je mogoče zamišljati samo med narodi, za katere je civilizacija samo prazna beseda, ne pa nagonsko drhtenje srca, ki ga oživlja kri, izvirajoča iz studenca civilizacije.

Morda se je prav zaradi te različnosti nagonov naš vojak, ki je vselej in v vsaki okoliščini močen, ker je plemenit in notranje dober, nekoliko obotavljal ob izbruhu te gverilje. Italijanski vojak — in s tem mislimo ves naš narod, ki nudi svetlobo in prostor — si ni mogel zamisliti tako zahrbtne akcije divjakov na preži med debli dreves, skritimi v megli, ki prihajajo na dan ponoči kot vampirji, da bi srkali kri in se ob pojavu sonca, čim se megle izgube, tudi sami poskrijejo.

Naši vojaki niso mogli razumeti, kako morejo govoriti o svobodi ljudje, ki so morili otroke, ki so trpinčili žene, ki so ubijali neoborožene in dobre duhovnike, ki niso imeli poguma, da bi se iz oči v oči spoprijeli s sovražnikom. In to o ubijanju otrok in mučenju žen niso nikake prazne besede. Nad 300 je mrtvih Slovencev, proti katerim se je na divjaški način razbesnela komunistična podivjanost.

Komaj včeraj sem videl v neki poljski bolnišnici 12letnega otroka, katerega dogolba pojasnjuje dogodbe več desetin Slovencev, ki so nasproti komunizmu in tudi nasproti nekemu nacionalizmu grešili samo v tem, da so bili samo Slovenci, ki so obdelovali svoje polje in molili boga. Oni deček, Branko Pogačnik, rojen decembra 1929 v Devici Mariji v Polju, je nekega dne videl, kako so v sobo, v kateri je spal s starši, vdrli trije oboroženi ljudje, ki so zaukazali očetu in materi, naj jim sledita. Ker so, kakor večina ljudi v teh krajih, da se zavarujejo pred komarjevimi piki, spali oblečeni, so jih komunisti kmalu vrgli iz hiše. Otrok je skušal zbežati med nogami starejših v nadi, da bi koga poklical na pomoč, a železna roka ga zgrabi za ramo in ga potisne nazaj v skupino.

Eden izmed oboroženih se je obrnil in odvedel s seboj ženo, ki so jo tako odtrgali od sina in dveh drugih še malih otrok, izmed katerih je bilo enemu 6 let, drugi pa je komaj dopolnil 2 leti in ki sta ostala v hiši. Tolovaji so odpeljali mater, ne da bi se usmilili solz dečka in prošnje matere. Mali Branko pa je moral z očetom slediti dvema drugima tolovajema.

Tolmaču pripoveduje sedaj svojo odisejo, pri čemer se njegova ustna, ki so zaradi vročine suha, komaj premikajo, medtem ko izražajo njegove velike oči strah, ki ga niti ozračje in snežna belina bolnišnice ne moreta pregnati. Ko sta z očetom prispela v gozd, kjer je bilo taborišče upornikov, so malega dečka izročili dvema drugima tolovajema, medtem ko so njegovega očeta odpeljali trije drugi možje. Mali hoče teči za njimi, toda spet ga zgrabijo, zvežejo za roke in vrv nato zadrgnejo okoli nekega debla.

Tolmač vpraša dečka, kaj se je zgodilo z njegovim očetom. Pravi, da ne ve, toda njegove oči zalijejo solze in tako izdajejo, kar čuti njegovo srce. Pravi samo, da je videl, kako so se oni možje, ki so odpeljali njegovega očeta, vrnili brez očeta, a eden izmed tolovajev je imel v rokah nož.

Iz strahu, da bi se otroku ne posrečilo zbežati in da ne bi na kak način obvestil naših čet o kraju, v katerem je bilo taborišče komunističnih tolovajev, so ga odvezali od debla samo enkrat na dan, ko so mu dali jesti kos na žerjavici pečenega mesa. V taborišču ni bilo ne soli, ne kruha, ne fižola, le nekaj krompirja, za katerega so se uporniki tepli, da bi pognali v svoj želodec saj nekaj, kar ne bi bilo v krvi pečeno meso, čigar preveliko uživanje jim je povzročalo želodčne bolečine. Na zapestjih malega mučenika je še poznati odtise vrvi, s katero je bil zvezan, na koži pa je opaziti zavoje vrvi, ki so stiskale njegove šibke kosti. Tako so ga pustili zvezanega dneve in dneve in jim je moral zvezan slediti tudi ob raznih premikanjih. Vlačili so ga s seboj kot sužnja, medtem ko so njegov jok tlačili s pretepanjem in z grožnjami, da bo končal kot oče.

Stalna premikanja, neorientiranost oddelkov in govori, ki jih je slišal, so mu dajali razumeti, da se dogaja nekaj nenormalnega. Od daleč so se slišali streli in prihajali so obveščevalci, ki so takoj spet odhajali, dokler niso začele neko jutro padati granate. To je bil znak za splošni beg. S skupino tolovajev bi moral bežati tudi otrok, ker je bil zvezan na enega izmed njih z vrvjo, ki jo je ta držal v rokah. Niso se ga upali pustiti iz strahu, da ne bi vojakom naznačil smeri njihovega bega. Pet polnih dni je otrok ostal brez hrane. Ni več hodil, temveč se je dobesedno vlekel za temi potepači, ki so blodili okrog po gozdu v prazni nadi, da bodo mogli uteči obkolitvi.

Proti večeru je skupina upornikov, pri kateri je bil tudi mali ujetnik, skušala prebiti kordon čet. Na obeh straneh so pokale ročne granate in strojnice in že čez četrt ure se je nad trupla partizanov spustila noč. Mali Branko je vedno bolj čutil kako popušča pritisk, ki ga je držal privezanega na tolovaja, toda ni mogel več iti peš. Onesvestil se je med dvema truploma in ko je čez čas spet prišel k sebi, je bila okrog njega tema, na njegovo telo pa sta pritiskali dve negibni trupli.

Tako so ga našli vojaki naslednje jutro in on se jim je nasmehnil »kot angelček, ki je zagledal nebo«. To niso moje besede, temveč besede grenadirja, ki ga je našel. Strel iz revolverja mu je prebil mečo. Ker se je moral upornik, na katerega je bil navezan, boriti, mu je skušal tako onemogočiti, da bi ne poklical vojakov. V truplu tega zločinca so pozneje spoznali enega izmed vojaških voditeljev komunističnega pokreta, in sicer »generalnega intendanta« tako imenovanega »vrhovnega partizanskega poveljstva«.

Kako naj naši vojaki dopuščajo takšne grozovitosti in kako naj to smatrajo za vojaška dejanja?

Kako naj na primer razumemo zločin, kakršen je bil storjen na polju pri Sodražici. Skupina upornikov se je polastila učiteljice Ivane Novak, rojene Škrbec, nečakinje znanega jezikoslovca očeta Stanislava Škrabca, in jo zaprla v neko klet v nadi, da se bo njen mož, ki ji je utekel nekaj dni prej, vrnil, da reši svojo mlado ženo, ki je imela v kratkem postati mati. V kleti, kjer je bila dobro zastražena, je morala prenašati vse žalitve, dokler jo niso neko noč štirje tolovaji odpeljali v gozd in ji zaukazali, naj si skoplje grob. Nihče ni imel usmiljenja s to 27letno bodočo materjo in ona je morala zgrabiti za lopato in si kopati grob, dokler je moči niso zapustile in se je pogreznila v jamo, ki si jo je bila sama izkopala.

Na ta način so jo pobili, kajti, kakor je kasneje rekel vodja tega oddelka, »za tako žensko bi bilo škoda ene same patrone.« Njeno truplo so našli, ker ji je rob krila kot cvet gledal iz zemlje, ki so jo zločinci znosili na ubogo telo.

Ali more pokret, ki se omadežuje s takšnimi zločini, govoriti o »svobodi«, ali ga je mogoče vzporejati z onim, ki se, čeprav sovražni, bori z orožjem v roki?

In prav tisti, ki so si zamislili takšne akcije, ki so izvršili takšne zločine, so zbežali ob prvem strelu, čim so zagledali pred seboj v svojih gozdovih čelade naših vojakov, naših grenadirjev in topničarjev ter prepustili svoje oddelke kaosu, ker so se požvižgali na vse, kar bi se moglo zgoditi njihovim zvestim pristašem, samo da bi rešili svojo kožo. Neki tolovaj, ki se je javil našim četam, je dejal, namigujoč na položaj, ki je nastal v uporniškem taboru zaradi naših operacij: »Bila je zmeda, kakor ob zlomu Jugoslavije...«

Sestanek občinskega podpornega odbora

Ljubljana, 23. avgusta.

Ta mesec se je občinski podporni komite sestal dvakrat ob popolni udeležbi vseh svojih članov.

Na prvi seji dne 5. t. m. so bili odobreni nekateri ukrepi posebnega pomena za podporno organizacijo in delovanje komiteja, med njimi tudi ukrep o ustanovitvi zavoda za popravljanje čevljev, nadalje zavoda za nov dietetni oddelek ljudskih kuhinj z znatnim izboljšanjem hrane po količini in kakovosti ter končno oddelek za popolno ureditev prenočišč v bivši cukrarni z nakupom spalnih potrebščin.

Na drugem sestanku, ki je bil 19. t. m. in ki se ga je udeležil tudi tajnik Prevoda, so bila na dnevnem redu razna vprašanja, med katerimi zaslužijo omembo zlasti ona, ki se nanašajo na ustanovitev okrajnega podpornega urada v Šiški in v Mostah.

Na tej seji je bil odobren tudi pravilnik za ljudske kuhinje in poročilo o delovanju v juliju 1942-XX.

Podporno delovanje v mesecu juliju:

Dne 31. julija je število vpisanih v seznam podpore potrebnih narastlo na 3597 družinskih edinic s skupno okoli 8000 podpiranimi člani.

V mesecu juliju je dobilo podporo 4127 oseb v skupnem znesku za 173.648,40 Lir.

Število oseb, ki so uživale doslej podporo, znaša 58.940.

Vrvež v ljudskem kopališču na Ljubljanici

Kopališče se je v kratkem času tako priljubilo, da naj bi ostalo trajna ustanova

Ljubljana, 23. avgusta

Tudi današnjo nedeljo se je Ljubljana predramila v vedro, sončno jutro, ki nas potrjuje v upanju, da lepih poletnih dni, s katerimi nas je narava oblagodarila zadnji čas, da nas malce odškoluje za prejšnje dolgotrajno deževje, le še ni kraj.

Sonca pa si meščan dandanes tudi iz vsega srca želi,

Novo ljudsko kopališče na Ljubljanici je sicer ves teden deležno razgibanega prometa, a kadar nam nebo nakloni lepo nedeljo, je vrvež na njem še toliko živahnejši. Oba bregova od Špice do prulskega mostu sta natrpano polna kopalcev. To kopališče smo dobili po blagonaklonjenosti Eksc. Visokega Komisarja. V teh kratkih dneh, odkar ga uživamo, pa se je Ljubljančanom tako priljubilo, da je splošna želja, naj bi nam ostalo kot trajna ustanova. Najbrž smemo upati, da bo tako, še zlasti spričo dejstva, da je mestna občina svoj čas kupila precej obsežno Martinčevo zemljišče na Prulah z namenom, da ga porabi za kopališče. Ljubljanica ima torej na tem kraju vse pogoje za razvoj in s časom bi tu lahko nastalo največje kopališče našega mesta, ki bi ustrezalo potrebam vseh: širokemnožice, mladine, pa tudi razvajenih kopalcev.

Živahno je bilo snoči in danes popoldne tudi v naši drami. Snoči so dajali priljubljeno Forzanovo komedijo »Poročno darilo«, danes popoldne pa sta druga za drugo privabili mnogo občinstva veseloigri »Konto X« in pa domača »Vdova Rošlinka«. Slednja vzbuja prav živahno zanimanje zlasti še spričo dejstva, da je vloga Janeza v rokah Cesarja, ki je ustvaril resnično zanimiv, izviren svojevrsten tip. — V Obersnelovi galeriji na Gosposvetski cesti pa je bila tudi danes kakor že vse dni deležna številnega obiska uspela razstava akvarelov slikarja Eda Deržaja. Razstava bo odprta samo še nekaj dni, zato priporočamo občinstvu, naj ne odlaša z obiskom.

SPORT

Tudi sportna os Rim—Berlin je močna

Italija in Nemčija tudi v vojni vzdržujeta živahne mednarodne odnošaje

V prvi svetovni vojni je čisto zamrlo vse sportno življenje po Evropi. Takrat v nobeni državi, ki je bila v vojni, ni bilo mogoče izvesti nobenega domačega tekmovanja, kaj šele organizirati mednarodne tekme. Ko je izbruhnil sedanji drugi svetovni požar, so mnogi napovedovali evropskemu sportu podobno usodo. Pri tem pa so pozabili najvažnejše, da evropski sport iz leta 1914. ni bil v rokah onih sil, ki so danes tako močne, da bodo tudi na sportnem torišču zgradile Novo Evropo, za katero že sedaj sredi vojne polagajo prve temelje. Evropska zavest se je pojavila najprej na sportnih igriščih, kar je treba naglasiti čisto posebej. Kjer je manjkalo politične zavesti in čustva za zgodovinsko povezanost, tam sta srce in nagon spoznala nezlomljivo zajednico sportnikov vseh evropskih narodov.

Pred vsemi ostalimi pa se dandanes Nemčija in Italija ne moreta primerjati z onima iz prve svetovne vojne. Njima gre zasluga, da ta največja vojna vseh vojn ni mogla bistveno vplivati na sportno življenje po Evropi. Nemški sport se je oprijel gesla, da je treba delati dalje, prav tako pa je tudi sportne organizacije v Italiji vodilo in jih še vodi načelo, da je treba nadaljevati vso sportno delavnost, ki je tolikega pomena za narodovo zdravje. Spričo takih smernic so se vse sportne sile v Evropi pravočasno zbrale in oklenile sportne osi Berlin—Rim in danes na naši celini skoraj ni nobene države, ki bi ne imela priložnosti in bi se te priložnosti tudi ne posluževala za sodelovanje v evropskem sportnem obratu.

Po mnenju nemškega sportnega voditelja von Tschammer und Ostena ima sport v vojni še svoje posebne naloge. Naloga sporta v vojnem času ni samo, da prireja svoja tekmovanja, skuša doseči nove rekorde ali vežba majhno število sportnikov za rekorderje, ki lahko pred lastnimi ljudmi in pred tujino predstavljajo največ, kar je sposoben ustvariti sodobni sportnik tudi med vojno. Nemški sport služi v teh časih predvsem splošnemu narodnemu zdravju. Zato mora biti njegova najvažnejša naloga, da pritegne vsakega člana narodne zajednice, bodisi starega ali mladega, ali moškega ali žensko k aktivnemu sodelovanju v telesni vzgoji. Vojna in zmaga ne zahtevata v teh časih samo od vojaka, da mora zastaviti zanja vse svoje sile, temveč stavljata skoraj enake zahteve tudi na vse občestva v domovini, ki se ne bori na frontah. Te delovne sile je treba ohraniti in krepiti in to je prva naloga sporta v vojni. Kljub tem bistvenim nalogam pa seveda ni treba prekiniti vseh mednarodnih sportnih odnošajev, ker služi sport prav tako tudi ohranitvi in izpopolnitvi dobrih odnošajev med narodi. Zaradi tega Italija in Nemčija tudi v največji meri skrbita za poživitev mednarodnih sportnih odnošajev tudi v vojnem času, ker s tem tudi v sportu ustvarjata Novo Evropo, čeprav se morata v tem prizadevanju tu in tam ozirati na posebne zahteve in okoliščine, ki jih nalaga vojni čas.

(Po Sportni službi E. S.)

Plavalna tekma v bazenu Ilirije

Izbirno plavanje GILL-ove mladine za pokal Scarioni

Natrpano polno sportno kopališče SK Ilirije je bilo včeraj popoldne prizorišče plavalne prireditve v izvedbi zveznega poveljstva GILL-a. To pot so bile na sporedu izbirne tekme za Scarionijev pokal, tradicionalno konkurenco v Italiji za pridobivanje plavalnega naraščaja. Vreme je bilo kakor nalašč, napravo pa tako poznamo kot najlepšo v Ljubljanski pokrajini.

Izmed 15 prijavljenih tekmovalcev, ki jih je vodstvo razdelilo v tri skupine, se je starterju prijavilo 11 plavalcev, izmed katerih se je 6 po času najboljših plasiralo v finale Izmed vseh sta se že v predtekmovanjih izkazala dva, ki sta imela pozneje tudi glavno besedo pri zadnji odločitvi, in sicer Edvard Miklič in Šifrer Niko. Oba sta talentirana plavalca, ki bosta v pravi šoli lahko še pripravila veselje svojim učiteljem. Ostali so še mladi in nekateri tudi premalo resni za sportno tekmo. Ker je finale sledil skoraj neposredno predtekmovanjem, so bili časi v zaključni točki slabši kakor v točkah brez konkurence. V številkah je slika naslednja:

I. predtekmovanje: (4 tekm.): 1. Miklič 1:31.4; 2. Šifrer 1:33.5; 3. Skraba 2:10.6; **II. predtekmovanje:** 1) Ban 2:12.5; 2) De Gregorio 2:13.8; 3) Bone 2:32.5; **III. predtekmovanje:** 1) Šešek 2:12.8; 2) Neviero 2:33.4.

Finale: 1) Miklič 1:34.8; 2) Šifrer 1:38.4; 3) Škraba 2:11.2) 4) De Gregorio 2:16.8; 5) Ban 2:28.4. Šesti je odstopil.

Tekme so vodili zastopnik sportnega urada GILL-a prof. Carcano in sodniki plavalne zveze.

Prihodnja plavalna prireditev bo v istem kopališču prihodnjo soboto ob 16., in sicer mladinski plavalni nastop v izvedbi odbora za sportno propagando.

Odbor za sportno propagando

Mladinske plavalne tekme

(29. avgusta — na kopališču Ilirije)

Da se poglobi zanimanje mladine za plavalne tekme bodo organizirane 29. avgusta tekme s sledečim pravilnikom:

1. Tekem se lahko udeleži mladina, fantje in dekleta, ki doslej niso dobili ne prve ne druge in ne tretje nagrade pri javnih tekmah; tekmovalci se dele na podlagi starosti v dve skupini:

Skupina A: rojeni do vključno leta 1927.

Skupina B: rojeni med letom 1926 in 1925.

Tekmovalec iz skupine A lahko tekmuje tudi v skupini B, če se prijavi za njo.

2. Tekme bodo sledeče:

Skupina A: moški in ženske 50 m, prosti stil.

Skupina B: moški in ženske 100 m, prosti stil.

Skupina A in B združeni: moški in ženske 50 m hrbtno, 50 m prsno.

Moški in ženske tekmujejo ločeno.

3. Vpiše se lahko vsakdo, tudi oni, ki nima sportne legitimacije. Vpisnina je 1 liro za tekmo (en tekmovalec se lahko udeleži le ene tekme) in se mora predložiti do 28. t. m. do 17. na kopališču Ilirije

Na vpisnico mora tekmovalec napisati svojo starost, tekmo, katere se želi udeležiti, in eventuelno sportno društvo ali organizacijo, kateri pripada in katero zastopa.

Odrezek od vpisnice je veljaven tudi za vstop na prostor, kjer se bodo vršile tekme.

4. Tekmovalci se zberejo ob 16., tekme se bodo pričele ob 17. Tekme bodo po pravilih Plavalne zveze.

Ob 16.30 bodo klicani tekmovalci, ki morajo predložiti dokument, s katerim potrdijo starost, ki so jo navedli.

5. Dva pri vsaki tekmi, ki bosta dosegla najboljše rezultate, bosta nagrajena.

Sportno društvo, organizacija ali šola, ki bo dosegla največ točk v prvih šestih ocenah vsake tekme, bo prejela nagrado. Klasifikacija se bo računala po 6 točk za vsako prvo, po pet za drugo, po 4 za tretje, po 3 za četrto, po 2 za peto in po 1 za šesto mesto.

Sportno društvo, organizacija ali šola, ki bo imela največ udeležencev na tej prireditvi, in ki bodo pravilno tekmovali v prijavljenih tekmah, bodo prejela nagrado.

Prireditveni odbor ne odgovarja za nobeno morebitno nezgodo tekmovalcev, ki morajo poznati ta pravila in jih vzamejo na znanje že s tem, da se vpišejo.

Jože Tomic †

Po daljšem trpljenju je umrl g. Jože Tomic, bivši črkostavec Narodne tiskarne. Huda, zavratna bolezen ga je pred letom dni priklenila na posteljo in ni se ji mogel več oteti iz rok. — Z Jožetom Tomicem odhaja od nas krepka izrazita postava moža, kakršni so bili tako značilni za življenjsko borbo našega malega človeka v preteklih dneh. Ko je končal ljudsko šolo, se je izučil trgovine, a ker so mu bile male domače razmere pretesne, da bi bil mogel uveljaviti vse svoje sposobnosti, se je kmalu odpravil za srečo čez Ocean. V Ameriki se mu je ponudila prilika, da se uvede v tiskarsko stroko, v kateri se je kmalu uveljavil kot spreten, vesten in natančen delavec. S treznim, umerjenim življenjem si je naštedil prihrankov, da si je po povratku v domovino lahko kupil lepo posestvo na Dolenjskem, na katerem se je bil odločil, da preživi leta zasluženega odmora. Blag človek in poštenjak, kakršen je bil, pa je postal žrtev svoje zaupljivosti ter je izgubil vse svoje imetje. Tako se je moral od kraja začeti ubijati z delom. — Vsi, ki smo ga poznali, bomo Jožetu Tomicu ohranili blag spomin, njegovi hudo prizadeti rodbini pa izrekamo iskreno sožalje!

Naše gledališče

DRAMA

Sreda, 26. avgusta: ob 17. Kovarstvo in ljubezen. Izven. Znižane cene od 20 lir navzdol.

Sobota, 29. avgusta: ob 17,30 Vdova Rošlinka. Izven. Znižane cene od 10 lir navzdol.

Nedelja, 30. avgusta: ob 14. Poročno darilo. Izven. Znižane cene od 12 lir navzdol; ob 17,30 Kralj na Betajnovi. Izven. Znižane cene od 12 lir navzdol.

Radio Ljubljana

PONEDELJEK. 24. AVGUSTA 1942-XX

7.30: Pesmi in napevi. 8.00: Napoved časa — poročila v italijanščini. 12.20: Plošče. 12.30: Poročila v slovenščini. 12.45: Duet harmonik Malgaj. 13.00: Napoved časa — poročila v italijanščini. 13.15: Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini. 13.25: Operna glasba. 14.00: Poročila v italijanščini. 14.15: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec. Glasba za godalni orkester. 14.45: Poročila v slovenščini. 17.15: Koncert violinista Alberta Dermelja in pianista Marijana Lipovška. 19.30: Poročila v slovenščini. 19.45: Lahka glasba. 20.00: Napoved časa — poročila v italijanščini. 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini. 20.30: Vojaške pesmi. 20.45: Operetno glasbo izvaja orkester pod vodstvom dirigenta Petralie. 21.30: Predavanje v slovenščini. 21.40: Simfonični koncert vodi dirigent Albert Erede. V odmoru: Zanimivosti v slovenščini. 22.45: Poročila v italijanščini.

†

Potrtega srca naznanjamo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, da nas je za vedno zapustil naš dobri mož, brat in stric, gospod

Tomic Josip

črkostavec Narodne tiskarne

Pogreb dragega pokojnika bo danes, v ponedeljek, ob pol 4. uri iz kapelice sv. Jožefa na Žalah na pokopališče k Sv. Križu.

LJUBLJANA, 22. avgusta 1942.

ŽALUJOČA SOPROGA IN OSTALO SORODSTVO

†

Umrla nam je naša ljubljena soproga, mati, stara mati, sestra, teta, svakinja in tašča, gospa

NASTRAN HELENA roj. MESARIČ

soproga sprevodnika drž. žel.

23. t. m. po kratki težki bolezni, previdena s tolažili sv. vere.

Pogreb blage nepozabne pokojnice bo v ponedeljek, dne 24. avgusta 1942, ob 4. uri popoldne z Žal, kapele sv. Krištofa, k Sv. Križu.

LJUBLJANA, dne 23. avgusta 1942.

Globoko žalujoči: FRANC, soprog; FRANČIŠKA por. ŠARGAČ, VILJEM, HENRIK, otroci; STANKO ŠARGAČ, CILKA roj. KLADNIK, zet in snaha, vnuki ter ostalo sorodstvo.

Tina Likepova:

Po genoveških cerkvah

II.

Nadaljujmo naš sprehod preko Ponte Monumentale proti Cariguanskem griču. Od daleč nas pozdravlja veličastna bazilika sv. Marije Vnebovzete. Mogočna srednja in štiri stranske kupole se vidijo po vsem mestu, celo daleč do Sampierdarene. Poleg nebotičnikov sijajno služi tujcu za orientacijo. Zidala jo je rodbina Santi 1552 po načrtih Galeazza Alessija, a so se dela zavlekla do 18. stoletja. Notranjščina v obliki grškega križa s svojo preprostostjo in praznino poudarja oblike cinquecenta. Na oltarju bronasti kipi (Massimiliano Soldani) ter Križani, delo Pietra Gacca. — Iz ladje se po udobnih stopnicah povzpneš na terase in kupolo, od koder se proži prekrasen razgled na mesto, morje in gore.

Zanimiva po svoji zgodovini je cerkev sv. Marije Karmelske na trgu istega imena. Prihod karmeličanskega reda v Genovo pade nekako v leto 1260., dobo, ko je kralj Ludovik Sveti, vrnivši se iz ujetništva, pripeljal s seboj preostale menihe tega reda iz Sorie, kjer so ga turške horde razgnale. Vzeli so v najem prostor pred mestnim zidom, imenovan Perrucio, plačali zanj 100 soldov nekemu Raimondu Corporeriju in ustanovili svoj sedež. — V istem okrožju pa je še prej bila cerkvica sv. Annunziate, pripadajoča opatiji San Siro, ki je bržkone tam imela svoj prvotni sedež. Karmeličani meličani so si kmalu pridobili večja ozemlja in pozidali cerkev in samostan sv. Marije Karmelske. Tak procvit imenovanega reda pi genoveškemu kleru ni šel v račun, posebno pa opatiji San Siro, v katere župniji so karmeličani utemeljili svoj samostan. Prerekanja in prepiri so se poostrili tako, da so jih morali poravnati pred samo sv. stolico. Papež Urban IV. je to kočljivo nalogo poveril kardinalu Ottobonu Fiesco, ki je ugodno rešil ta malo častni spor. S posebno pogodbo (26. maja 1262) je določil pravice in dolžnosti karmeličanov in San Sira ter s tem pomiril vročekrvneže. Da bi mir še bolj utrdil, je določil 25 genoveških lir (12 do 14 današnjih) kazni za kršilce pogodbe. Prvi temeljni kamen cerkve je položil škof Bruguato Filippo dei Signori di Cassano, a zidava in olepšava cerkve se nadaljuje skozi stoletja, tako da kaže precej različnih slogov. Po razpustitvi samostanskih redov leta 1697. in porušenju cerkve sv. Agnese je postala župnija, kar je ostala do današnjih dni. Knezoškofi genoveški Gualtiero (1266), Bernardo (1279) in Porchetto Spinola (1304) so dajali odpustke proti miloščini za olepšavo cerkve. Zadnji omenjeni, izvoljen leta 1299., je bil oni pripadnik Glubellinov, ki mu je sv. oče Bonifacij na pepelnično sredo vrgel pepel v oči, rekoč: »Memento, homo, quia gibellinus es, et cum gibellinis in cinerem reverteris.« — Cerkev sestoji iz treh ladij ter je kvadratne oblike, edina tega primera v Genovi. Tudi cerkev sv. Avguština je prvotno imela isto obliko, pa je bila v XV. stoletju preoblikovana. Pročelje, obnovljeno leta 1892., ni ohranilo nobene starinske posebnosti.

Od bivšega samostana je ohranjena le še zakristija, bogato okrašen prostor, ki po svojih marmornatih stebrih in kipih spominja na cerkev sv. Frančiška di Castelletto, katere ostanki so ohranjeni v avli šole A. Daneo na vzponu Concezione. Pri krstnem kamnu je ohranjen v marmor vklesani napis z značilnimi srednjeveškimi črkami:

»Anno Domini MCLXXXXII
Johannes Argirosus fecit fieri hoc
Sepulcrum in eo cum a x pto
Pocatus fuerit quietem corporis habiturus.«

Od groba Argiroza je ostala samo plošča, ki danes služi za ozadje in okras krstnega kamna. — Srednjeveške glave marmornatih stebrov so v teku obnov nadomestili z novimi, barvastimi, kar dela nelep vtis. Namesto prejšnjega preprostega in umetno izklesanega marmorja je postavil Alizeri redek in dragocen orientalski marmor, ki naj bi povzdignil krasoto templja, pa vpliva grotesko, ker so barve vse prej ko v harmoniji. Novi strop je bil narejen povrh starega, ki je bil na nekaterih mestih porušen. Koristno bi bilo, ugotoviti, ali stari pod njim še obstoji in kakšen je. Nad dvojno vrsto stebrov se dviga serija robustnih ostrih lokov, ki delijo cerkvene ladje. Odveč bi bilo pristaviti, da je tudi enostavna lepota teh lokov zakrita s poznejšimi slikarijami in okraski. Cerkev je prav v tem delu prestala popolno obnovo, ki je na žalost izbrisala vse sledove srednjeveške strukture. Upajmo, da bodo dela za restavracijo, ki jih vodi Urad za lepe umetnosti, kmalu obnovljena ter bo srednjeveški spomenik tako izročen občudovalcem v svoji prvotni obliki.

Med ostalimi neštetimi kipi, slikami in napisi v cerkveni notranjščini zbudi pozornost v koridorju, ki vodi na kor, tale napis:

»È questi — il secondo scopritore delle Canarie — Detto da Giovanni Boccaccio — Niccolasus de Recco Gennensis.«

To je oni Nicolaso de Recco, ki je leta 1341. vodil ekspedicijo okrog Afrike z nalogo, da odkrije novo pot v Indijo. Alfonz IV. Španski je pogumnemu Genovežanu dal na razpolago par ladij, s katerimi je po petih dneh vožnje pristal na otokih Trovate. Bili so to Kanarski otoki, ki so po propasti rimskega cesarstva zapadli v pozabo. Malo, a kratko podjetje, ki je pa vendar srečnemu mornarju prineslo slavo v takratnih časih. Podatki o njem so pomanjkljivi in netočni, a ohranil nam jih je Boccaccio, ki jih je zbral po pripovedovanju bizantinskih trgovcev, došlih iz Seville.

V najstarejšem delu mesta, ob pristanišču, je Commenda di San Giovanni de Pré. Že ime priča, da so imenovano cerkev ustanovili vitezi Božjega groba iz Jeruzalema, po katerih so isto ime povzele cerkve in samostani, ki so jih ustanovili člani tega reda v Španiji, Franciji in predvsem v Siciliji. Po padcu Jeruzalema je bila velika večina redovnikov pobita, onih malo, ki so ostali, se je razkropilo po svetu. Na tak način je bil red skoraj razpuščen. Cerkve in samostani na Apeninskem polotoku so po teh nepričakovanih dogodkih prišli v last usmiljenih bratov San Giovanni Gerasolimitano. — Prvič se v zgodovini pojavi ime cerkve sv. Giovannija di Pré v zvezi s pepelom sv. Janeza Krstnika, prinesenim iz Calcagnina. Ko so ga leta 1098. prinesli iz Orienta v Genovo, so ga začasno shranili v cerkvi sv. Giovannija, preden so ga končno namestili v katedrali sv. Lovrenca. Po teh kronikah je cerkev v 11. stoletju obstajala. Leta 1367. se je v samostanu zadržal papež Urban V., ko je v sijaju in veličastvu obiskal Genovo. V ta namen je bil pripravljen sijajen sprejem, vojvoda genoveški mu je, obdan od visokega plemstva, jezdil naproti ter sprejel sv. očeta, obdanega od kardinalov in cerkvenih knezov, med vzkliki slavnostno nastrojenega prebivalstva Superbe.

Cerkev sv. Giovannia di Pré, cerkev in trg sv. Mateja in sv. Avguština, to so trije najznačilnejši spomeniki srednjeveške Genove, ki z lahkoto usmerjajo fantazijo ob čudovalca v davne čase mistike in brezkompromisne vladeželjnosti. Cerkev sv. Giovannia kaže sliko zgodnje gotike, še neizrazite in mešane z romanskim slogom. Prav ti kontrasti pa vplivajo zelo harmonično. Okrogel obok nad glavno ladjo je obkrožen z elegantnimi stebrički, ogromni stebri s preprostimi glavami se harmonično zlivajo z ozkimi okni z ošiljenimi oboki ki nežno gledajo daleč na morje. Preddvor je četverokoten in dobiva luč skozi okrogla okna v stropu. Ob straneh so mala, ošiljeno obokana okna, ki razsvetljujejo niže ležečo kripto. Vsekakor je moral nekdaj teren biti višji, kakor je soditi prav po teh oknih. V notranjosti so samo trije oltarji, kar po svoji preprostosti napravi mogočen vtis. Cerkev je bila prenovljena v XIV. stoletju po obisku Urbana V. in pred Urbanom VI. Obnova se je vršila za časa opatovanja fra Daniela marchesa del Caretto, izvoljenega leta 1378. in fra Antonija de Grimaldi. V XVII. stoletju je fra Girolamo Bassadone cerkev obnovil v baročnem slogu. Leta 1870. pa so po zaslugi župnika Gian Battista Vassalla baročne okraske odstranili in cerkev vrnili prvotni obliki. Kripto, kateri dovajajo luč mala okna, smatrajo nekateri umetnostni zgodovinarji za prvotno cerkev sv. Božjega groba. Med njimi ne zadnji oče Persoglio iz reda jezuitov.

Naš popoldanski program je s tem končan. Ko zapustimo mračno stavbo in nam na Piazza della Commenda prešerno posveti toplo sonce v oči, udari na zvoniku ura 3. in ker slučajno priropota mimo tramvaj za Lido, ni nič čudnega, če ostanek dneva izrabimo koristno in prijetno, da se okopljemo v slanem elementu.

Taka je Genova! Polna nasprotij in ugank. Kdo jih bo rešil? In prav to je, kar privlači, kar zanima. Želim si, da bi te skrivnosti nikdar ne rešila. Kajti vsaka stvar, ko postane jasna, ne zanima več.

Marjana Hudičeva v angelskem gradu

Iz ostaline zaslužnega zgodopisca Ljubljane, trnovskega župnika Ivana Vrhovnika, je »Kronika slovenskih mest« po njegovi smrti leta 1935 objavila tudi naslednjo zanimivo črtico, ki jo prinašamo, da ustrežemo ljubiteljem stare Ljubljane.

Nekdanja jetnišnica na Žabjaku (zdaj Hrenova ulica 17, oz. »Žabjak«, last družbe Lastni dom) se je v drugi polovici 18. stol. nekaj časa imenovala angelski grad, ko je tam deloval zavod Kaznilnica, delavnica in predilnica (1754—65). V poročilu o tem zavodu je Vrhovec prvi izmed domačih zgodovinarjev omenil angelski grad, ki ga je parkrat v nemški obliki Engelsburg staknil v mestnem arhivu.

Prej je bil tu oficirski dom

Torišče omenjenega zavoda je bila mestna hiša, nekdaj Mandlova last, kjer so prej stanovali častniki Moškovega, pozneje Braunovega polka; imela je obširen prizidek, kjer je bila nastanjena stotnija vojakov. Mestna hiša na Žabjaku, prosto stoječa kakor otok poleg Ljubljanice, je samevala na vse strani. Od nje je dobivala mestna blagajna 150 goldinarjev najemnine na leto. Za red v zavodu Kdp. je skrbel upravitelj Jože Vehovic, čigar mesečna plača je znašala 4 gld., za službo božjo oo. frančiškani in šenklavška vikarja, za zdravje pa padar Buchfink, ki je dobival za svoj trud 12 gld. na leto. Zavod je imel dva hlapca: invalida Antona Kneza in Franceta Petka. Prvi je učil kaznjence preje in je prejemal po krajcar na dan; stanoval je v pritličju. Hrana je prihajala kaznjencem iz oskrbnikove kuhinje, seveda proti primerni odškodnini. Juho so dobivali iz ljubljanskih samostanov. Dva »beraška strahova« sta hodila opoldne v samostane po njo; zato so jima šli po 3 krajcarji na dan. Kruh (hlebec po 2 kr.) je dajala zavodu pekarna Jožefa Lavriča. Kaznjenci so bili oskrbljeni tudi z obleko in perilom, ki so ga dajali prat perici.

Potem — kaznilnica in prisilna delavnica

Kaznilnico, delavnico in predilnico je ustanovil mestni magistrat zato, »da bi se odvračale pogoste pregrehe in božja razžalenja in da bi se izprijena druhal mogla spraviti na boljšo pot; edinole blaginja ljubljanske občine, ki so se razpasle v njej hudobije, je narekovala ustanovitev tega zavoda, zvezanega z veliko skrbjo in trudom.« Sčasoma so sprejemali vanj tudi delomrzneže z dežele; zanje so morale plačevati njihove gospoščine. — Kako naj bi se bil zavod, ustanovljen na sv. Mihaela dan 1754, vzdrževal? Ustanovne glavnice ni bilo. Vzdrževal naj bi se s pristojbinami plesov, igrišč, glumačev in z darovi. Za miloščino zavodu v prid so uvedli vsako sredo in soboto javno prošnjo. Tedaj sta po končanem trgu dva kaznjenca pod strogim nadzorstvom z zaprto puščico obšla vse ulice v mestu in zunaj mesta. Ne da bi bila stopila v kako hišo, sta pred vsako postala in zaklicala: »Dajte, dajte za spokornike v delavnici svete miloščine!« — Nekaj je vrgla tudi prodaja domačih izdelkov.

Bivališče tihotapcev, tatic in vlačug

Zavod na Žabjaku je bil izprva delavnica, kjer se je gojila najfinejša in navadna preja, kleklanje, pletenje, šivanje in izdelovanje raznih čipk. Pripravljenih je bilo za porabo 12 kolovratov. Za kleklanje so bile na razpolago blazinice. Z obilnimi stroški je bila zvezana nabava raznih potrebščin: sukanca, volne, slame. Največ je bilo treba prediva. Leta 1755. je kupil zavod od pl. Lichtenthala 536 funtov prediva, stot po 12 gld. 30 kr. nemške veljave. Zaloga izdelkov je bila na rotovžu.

Delavnica v angelskem gradu se je kmalu prelevila v kaznilnico. Med moškimi kaznjenci je bilo največ tihotapcev s tobakom, med ženskimi so prevladovale tatice in vlačuge.

Trnovka Marjana Hudičeva

V to vrsto je spadala Trnovka Marjana Hudičeva. Vehovčev zapisnik je dal njenemu imenu nemško končnico Huditschin. Okrog 20 letno dekle je bilo precej izobraženo; znala je brati in pisati — obiskovala je bržkone uršulinsko šolo — in bila je tudi vešča ročnim delom, kleklanju in pletenju. V angelskem gradu jo srečamo leta 1755. Na sv. Neže dan je hudo zbolela. Zbadljaji v prsih so povzročili, da so jo dali v bolniški oddelek. Bolezen je bila tako huda, da so nemudoma poslali po vikarja v Šenklavž in po padarja. Do najnovejšega časa je bila navada, da so iz stolnice jako slovesno pod baldahinom prinašali sv. popotnico nevarno bolnim. Za duhovnikom se je nabrala cela procesija pobožnih moličev. Vikar in cerkovniki, ki so ga spremljali, so prejeli pristojbino, prvi in njegov tovariš po 10 kr., trije cerkovniki po 7 kr. Tako je bilo tudi tedaj, ko so šli obhajat Marjano Hudičevo v angelski grad.

Zdravniški račun pred 200 leti

Padar Buchfink je dvakrat puščal Marjani in so mu šteli zato 12 krajcarjev. Bolnica je uživala naslednja zdravila: janež, lovor, malisno vodo, preparirane račje oči. Do nedavna so rabili navadni ljudje račje kamne za čiščenje oči. — Iz lekarne Karla Weykarda je prejela Marjana dva praška za 10 krajcarjev. Tudi boljšo hrano so dajali Marjani za čas bolezni, kar priča Vehovčev račun. Zato so porabili tri funte mesa (po 3 kr.), jajca (2 kr.), vino za pražena jabolka (2 kr.), terjak (2 kr.), ješprenj za prikuho (1 kr.). Tudi s pomarančami (3 kr.) so postregli bolnici. — Ponoči ji je gorela luč in se je potrošilo za olje 7 kr., za sveče 3 kr.

Ob skrbni negi je Marjana dosegla zdravje in potem tudi svobodo, ko je bila obljubila redno, pošteno življenje.

Toda Hudičevka je bila nepoboljšljiva

Toda Hudičevka obljube ni držala. Kmalu je bila zopet na starem grešnem tiru. Mestni stražnik jo je zasačil v nečistem dejanju 24. julija 1756 in jo je prignal nazaj v angelski grad. Mestni sodnik je nepoboljšljivki prisodil štiri leta zapora.

Hrepenenje po prostosti pa ni dalo Marjani miru. Ta želja je vznemirjala tudi njene tovarišice. V dolgih zimskih večerih jim je dozorel sklep, da pobegnejo. Za to so se dobro pripravile. Iz kolovrata so snele železen drog; z njim so odkopale del zidu ob oknu in odrinile rešetko. Na skupaj zvezanih rjuhah so se potem spustile iz prvega nadstropja na ulico. Z Marjano vred so ušle: Mica Steganka, 14 letna detomorilka Marija Mišič, obsojena na 6 let, Marijana Reiter, Elizabeta Šmalc, Ana Marija Semelhofer, Neža Ulčar; poslednji dve sta bili starejši, one druge vse mlade od 14 do 25 let. Za koliko časa se je angelski grad znebil nečistega Hudiča, listine mestnega arhiva ne povedo.

Zavod, ustanovljen iz najboljšega namena, ni imel obstanka. Poslopje je jelo pešati. Leta 1762 je šlo za to, da se hiša popravi ali opusti. Na vladni pritisk je odgovoril magistrat, da bi bilo za popolno popravo treba 500 do 600 gld. Za zdaj naj bi se popravili dve sobi, zgoraj za ženske, spodaj za moške, kar bi stalo 122 gld. — Dohodki iz raznih pristojbin so se čedalje bolj krčili. Angelski grad se je praznil. Leta 1760 je bil v njem en sam kaznjenec in tri ženske, leta 1761 devet tihotapcev, leta 1765 nobenega kaznjenca. Iz raznih vzrokov je bil nato zavod opuščen.

Kavkaz — njega zemlja in ljudje

Nedavno je artilerijski general v p. Paul Hasse objavil v »Kölnische Zeitung« naslednji članek o pokrajini, ki je spričo dogodkov na vzhodni fronti zadnji čas v ospredju zanimanja:

Med Črnim in Kaspiškim morjem leži pokrajina, ki veže Evropo s prednjo Azijo in ki jo po kavkaškem gorovju imenujemo Kavkazijo in Transkavkazijo.

Elbrus in Ararat

Gorovje, ki doseže v Elbrusu, svojem najvišjem vrhu, 5629 metrov nad morsko gladino, se vleče od severozapada proti jugovzhodu v dolžini kakšnih 1500 in širini približno 250 kilometrov. Južno se Kavkaz izteka v Armensko pogorje, ki mu pravijo tudi Mali Kavkaz, njega najvišji vrh pa je znameniti, 5156 metrov visoki Ararad, ki se dviga že na turškem ozemlju. Med obema gorskima verigama tvori dolina reke Kure zaseko, ki se proti obema morjema znatno razširi. Dolina reke Kure, v kateri leže Poti in Batum ob Črnem morju, Tiflis na sredi in Baku ob Kaspiškem morju, je glavna prometna žila dežele, pa tudi najpomembnejša trgovska in gospodarska pokrajina v prostoru med Velikim in Malim Kavkazom. Po nji teče železniška proga in veže mesta, ki smo jih našteli, po nji so razpeljane moderne ceste in pa petrolejski vod od Bakuja do Batuma. Nekaj krajših lokalnih železniških prog in cest drži na sever proti goram.

Vojaško najpomembnejša proga

Poleg te glavne železniške in cestne zveze, ki je dosegljiva samo preko Črnega morja, pa teče po severnem vznožju Kavkaza druga, gospodarsko prav važna, vojaško pa še pomembnejša železniška in cestna proga od severozapada na jugovzhod. Na severozapadu izhaja ta proga s petih točk, iz Rostova, Jejska in Ahtarska ob Azovskem ter iz vojne luke Novorosijska in petrolejska pristanišča Tuapse ob Črnem morju. Vseh teh pet prog se pri Armaviru združi, od tod pa teče skupna železniška proga preko Pjatigorska in Groznega do petrolejske postaje Mahač Kale na obali Kaspiškega morja, od tod pa po obali do Bakuja. Vzporedno s to progo drži petrolejski vod od Mahačkale čez Tuapse do Rostova. Tudi s te glavne železniške žile teko manjše proge proti goram na jugu. Najvažnejša med njimi pa je železnica od Mozdoka do Vladikavkaza, ki se zdaj imenuje Ordžonikidze, na južni strani pa drži še dalje proti jugu, da doseže glavno progo Batum-Baku.

Prehodi preko gorá

Tam, kjer je proga prekinjena, jo nadomešča in izpopolnjuje precej moderna cesta, ki prekorači gorovje v višini 2400 metrov. Kar je še drugih cest od severa na jug preko gora, so samo manjša pota po dolinicah gorskih rek, ki se vzpenjajo čez visoke, težko prehodne prelaze, da bi težko služila vojaškim namenom. Tudi cesta, ki drži po obali Črnega morja iz Novorosijska v Batum, nikakor ne ustreza zahtevam modernega cestnega prometa. Poleg nje pa teče od Tuapseja do Očenčirlja obalna železniška proga ter se bližu Potija izteka v južno transverzalo. Izmed pristanišč ob Črnem morju je Novorosijsk najpomembnejše, posebno kot vojna luka. Batum in Poti imata stalne težave zaradi naplavin, ki jih prinašajo reke iz Kavkaza s seboj. Vendar vse kaže, da je sovjetska vlada tudi tema dvema lukama zmerom posvečala veliko pozornost, da sta uporabni tudi za največji ladijski promet.

Pšenica, bombaž, petrolej

Podnebje je v kavkaškem visokogorju kajpak precej mrzlo in ostro. Pobočja pa so po večini bohotno pogozdena in doline so vlažne, tropično tople in izredno rodovitne. Tu ne prospevata samo koruza in pšenica, temveč tudi čaj, tobak, vino in bombaž. Najvažnejši dar narave pa je petrolej, ki se v velikih količinah pridobiva ne samo v Bakuju, temveč tudi v Majkopu in Groznem, od tod pa ga cevovodi odvažajo v Batum, Tuapse in Rostov. V dolini reke Kure so številni petrolejski vrelci, ki doslej še niso bili izkoriščeni. Ali je sovjetska vlada razen petrolejskih vodov, ki jih poznamo, iz vojnih razlogov napravila tudi vod od Groznega proti Astrahanu, ni znano. Tudi železniške proge v tej smeri doslej ni bilo. Bojazen, da bo Rostov prej ali slej padel Nemcem v roke, pa se je morala v Sovjetih oglasiti že spričo dogodkov lanskega leta.

Pestra množica narodov

V tem prostoru, ki ima tako edinstvene lege med dvema kontinentoma in ki ga loči neprestopno gorovje z neštetimi majhnimi zasekami od severa na jug in od zapada na vzhod, živi presenetljivo velika in pestra množica narodov in narodnostnih skupinic, ki so po številu, plemenu, kulturi in veri nenavadno različne, pogostokrat pa so razcepljene še same v sebi. Kavkaz je bil od nekdaj dežela nasprotstev in borb, ki so ovirale rast in razvoj njegovih narodov, hkratu pa so pospeševale osebne vrline njenega prebivalstva, vdano ljubezen do domovine, hrabrost, viteško in gostoljubje. Prebivalstvo vsega Kavkaza se ceni na največ 10 milijonov ljudi, izmed katerih jih 7 milijonov pripada krščanski, 3 milijone pa mohamedanski veri. Po številu najmočnejši narod so Armenci, ki so bili pokristjanjeni že v 3. stoletju in imajo pomembno kulturno zgodovino za seboj.

»Armenske strahote«

Njihovo ozemlje se v glavnem razteza v Turčijo, na Kavkazu pa prebiva približno poldrug milijon Armencev. Temu nadarjenemu, toda politično nesrečnemu narodu je v teku njegove dolge zgodovine le nekajkrat uspelo mimogrede, da si je ustvaril lastno državno obliko. Najprej so ga podjarmili Perzijci in Arabci, pozneje pa Turki. Poizkusi odpora proti turški nadvladi so v preteklem stoletju dajali povoda do pogostega prelivanja krvi. »Armenske strahote« so takrat v evropskem tisku tvorile kar stalne rubrike. Na tihem je ta nasprotja podpihovala Anglija, ki si je prizadevala Rusijo in staro Turčijo našuntati drugo proti drugi. Tako se je zgodilo, da so bili Armenci v prejšnji svetovni vojni po večini na ruski strani in so si tako vnovič nakopali sovraštvo Turkov, ki se še pozneje pod Kemalom ni poleglo.

Med Rusijo in Turčijo

Že na pragu našega stoletja so se tisoči Armencev s turškega ozemlja preselili na ruski Kavkaz, kjer so zaradi izseljevanja mohamedanskih Čerkezov nastale med prebivalstvom velike vrzeli. To izseljevanje se je nadaljevalo tudi še po prvi svetovni vojni. A tudi na ruskih tleh ti priseljenci niso našli zaželene sreče in miru. Že carska Rusija je katoliške Armence silila, da pristopijo k pravoslavni cerkvi, zapirala je njihove cerkvene šole, plenila njihove verske sklade in ogromno cerkveno posest ter jim oktroirala pravoslavne škofe in patrijarhe. Te razmere se pod sovjetsko oblastjo gotovo niso izboljšale, čeprav je Armenija dobila ime avtonomne republike. Nasprotno, prepričani smo lahko, da si Armenci, ki so trdi kristjani, vroče žele iz boljševiškega suženjstva in bodo vsakogar z veseljem sprejeli kot prijatelja, kdor koli bi jim pomagal do tega.

Gruzini in Čerkezi

Gruzini, ki prebivajo okrog Tiflisa in jih je kakšen milijon, so prav tako po pretežni večini katoličani. Razumljivo je, da se pod sovjetsko oblastjo zato ne počutijo dobro, čeprav Stalin sam pripada njihovi narodnosti. Listi so ponovno poročali o nemirih in uporih v Gruziniji, odkar traja ta vojna. Gruzini so ponosen, svobodoljuben narod, ki hrepeni po svoji samostojnosti in neodvisnosti. — Drugi, pretežno krščanski narodi so Mingreli, ki jih je okrog 250.000 in bivajo severno od reke Riona, Imeretijci, ki jih je okrog pol milijona in bivajo južno od njih, pa še nekaj manjših narodnostnih drobcev. O nobenem izmed njih ni verjetno, da bi bil navdušen za sovjetski sistem.

Še bolj vneto pa si mohamedanske narodnosti Kavkaza žele rešitve izpod sovjetskega jarma. Čerkezov se je že za carskega režima izselilo na tisoče in tisoče, mnogo pa so jih Rusi pobili. Od 500.000 jih je ostalo še okrog 60.000, ki bi brez dvoma vsakega osvajalca Kavkaza pozdravili kot svojega osvoboditelja.

Pa ostali narodi

To velja tudi za Gorske Tatare, ki so po krvi in jeziku najbližji Turkom. Kakor so že Krimski Tatari pokazali, da sovražijo sovjete, tako bodo to pokazali tudi njihovi gorski rojaki, kakor hitro se jim bo nudila prilika. Tudi vse druge mohamedanske narodnosti, ki bivajo po severnih pobočjih Kavkaza — 450.000 Lezgijcev, 250.000 Čečencev, 100.000 Kabardinov in še nekaj manjših drobcev — so se že sredi prejšnjega stoletja pogosto in krepko upirale ruski nadvladi. Na kratko lahko rečemo, zaključuje general Hasse svoj članek, da bi vsi kavkaški narodi vsakega sovražnika sovjetov brez pridržka pozdravili kot prijatelja in osvoboditelja.

Oglasi v »Jutru« imajo vedno uspeh!

Meh za smeh

O, te štorklje

Štorklja v gnezdu je sedela,
štorklježu tako je pela:
»Možek, spančkaj, nina-nana,
postelj mehko je postlana.

Kaj, da ti nocoj ne spavaš
in se vedno premetavaš?
Kar bo jutri, ne skrbiva,
zdaj oba lepó zaspiva.«

»Oh, ta pisma iz Ljubljane,
to skrbi so, prej neznane,
vsak dan nova naročila —
v štiri tisoč so števila.

Vsi otroci so oddani,
naročeni tam v Ljubljani,
še za Manico ga manjka,
kje dobiti, je uganka.«

»Ker so vode te že prazne,
niso to skrbi porazne,
kmalu bova odletela
v Afriko oba vesela.

Tam kraj veletoka Nila
bova morda kaj dobila
in bregove Senegala
bova tudi obiskala.«

»Ženka, ti imaš ideje,
meni se srce že smeje,
je ob silni reki Kongo
črno pleme Ocbek-Šongo.

Rešena je zdaj uganka,
to je bila huda zanka,
dete bova tam dobila,
z njim v Ljubljano se vrnila.«

Štorkljin par so krepka vesla
v črno Afriko zanesla
in bo naša jubilantka
zibala — zamorčka fantka.

Mara J. Tavčarjeva

Slava

Tristan Bernard se je dolgočasil. Stopil je k trgovcu s starinami.

»Koliko velja ta kip?« je vprašal.

»Sto dvajset frankov, dragi gospod.«

»Za vraga, to je mnogo preveč! Osemdeset frankov vam dam.«

»To je vendar na pol zastonj, dragi gospod! Pri tej ceni imam izgubo. Toda z možem, kakršen ste vi, se ne maram pogajati.«

Tristanu Bernardu kip prav za prav niti ugajal ni, toda starinarjeva ljubeznivost je laskala njegovemu samoljubju. Umetnik je vedno vesel, če vidi, da ga ljudje poznajo. Plačal je in še rekel:

»Kip mi pošljete na dom, kaj ne?«

»I seveda, dragi gospod, i seveda! In kako je vaše cenjeno ime, če smem prositi?«

Jedrnat slog

Ko so Francozi za Napoleona oblegali Saragosso v Španiji in so na enem kraju že zasekali vrzel v obroč, je poveljnik francoske vojske poslal k poveljniku obrambe generalu Palafoxu posredovalca s kratkim sporočilom: »Kapitulacija in mir.« General Palafox je prečital sporočilo, nato pa brez besede vzel list papirja in napisal odgovor: »Vojna in nož.«

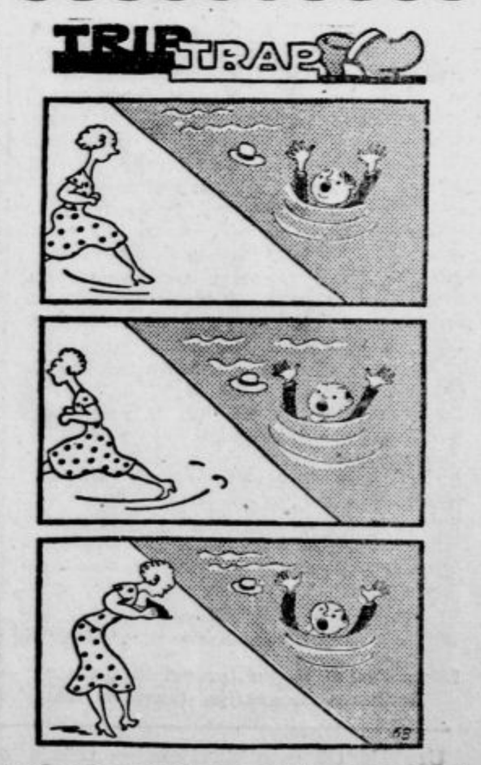

E. JUSTIN: Zgrešeno poročanje

»Poročaj pravilno, to je tvoja dolžnost, in ne delaj **umetno** — zmešnjav!« Tako je jedrnato in bridko vzkliknil velik zbiratelj starinskih dragocenosti v Parizu, ko je zaradi netočnega in površnega časopisnega poročila zamudil dragocen nakup v inozemstvu, na katerega se je pripravljal dolgo vrsto let. Njegovo bolestno razočaranje pa je bilo še tembolj na mestu, ker je to za-

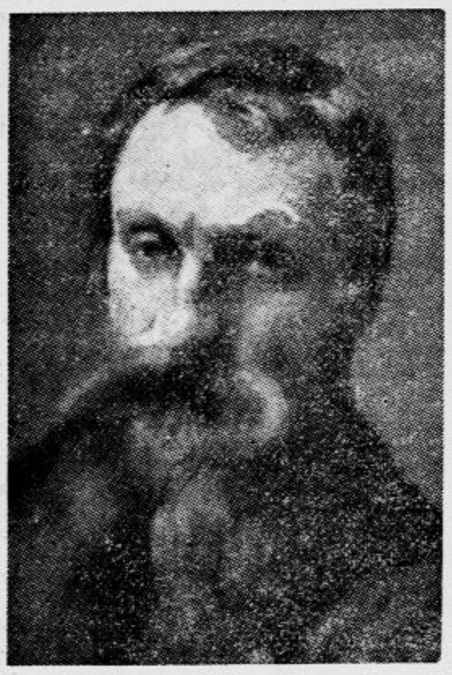

Sargent: Maestro Rodin, olio — Sargent, Mojster Rodin, olje

grešil dnevnik časopisnega koncerna, katerega lastnik in vrhovni vodja mu je bil on sam. Bilo je sicer obupavičil, celo »tiskarski škrat« je prišel v poštev — a vse zaman, tega, kar je ta umetnostni zbiratelj s tem zamudil, mu ni bilo mogoče z nobeno stvarjo več nadoknaditi.

Zato je imel ta mož v bistvu popolnoma prav! Dolžnost časopisov, posebno resnih dnevnikov, je, da obveščajo javnost o vsem natančno in pazljivo. Nasprotno pa je zelo pogrešno, da se sploh dovoli nejasno poročanje, in sicer pisano tako megleno, da tisti, ki je to napisal ali pa prepisal, niti sam ne razume, kaj hoče s tem povedati. Ravno v člankih, ki obravnavajo umetnostno kulturo, se greši v zadnjem času kar preveč. Zato je že čas, da popazimo tudi na to žlahtno njivico in ne dopuščamo, da bi se razbohotil slabi in plehki posevek.

Posebno se mi pa zdi, to poudarjam, da je nepravilno in zgrešeno, če se v poročilih, pa naj bodo iz katerekoli stroke, ustvarijo neki novi izrazi, ko taki izrazi že žive v pisani in živi obliki naše govorice med narodom, ali pa se prav po nepotrebnem hote ali nehote besedno pretvarjajo, maličijo ali pa se kar zanikujejo, kakor dá bi sploh ne obstajali. Zavedati se moramo vendar, da zavajamo s tem našo javnost v nejasnost in delamo tudi škodo našemu zdravemu jeziku.

Da bi pa bila pazljivost v bodoče ravno v tem pravcu bolj na svojem mestu, hočem razčleniti zaenkrat dva primera, oziroma bom dal tu svoj strokovni popravek in pojasnila z nekaj malo stvarnih pripomb, ki bodo zanimale najbrže tudi tistega, ki mu umetnost ne leži ravno globoko v srcu.

I.

»Lithosi«?

V petek 14. t. m. je izšla zanimiva beležka v nekem ljubljanskem dnevniku na četrti strani pod naslovom »Zanimiva umetnostna razstava«. To je krajše poročilce o razstavi grafičnih del mojstra Augusta Rodina, ki so na ogled v Monakovem. V članku je sledeči stavek: »..... so razstavljeni akvareli in **lithosi** (podčrtal jaz) Augusta Rodina.«

Tu se lahko sedaj povpraša preprost zemljan: kaj pa so to »lithosi«? Ne dvomim in celo prepričan sem, da poročevalec, ki je to beležko povzel, sam ni vedel in ne ve, kaj so to »lithosi«! Ta spačenka nam jasno kaže, da je poročilo povzeto bržkone po kakem nemškem časopisu (. . . Lithos). Torej se mora odlomek stavka glasiti v našem jeziku samo takole: ». . . . . so razstavljeni akvareli in **litografije** Augusta Rodina«. Tako in prav nič drugače!

Litografia di Rodin (proprietà privata) — Rodinova litografija, (zasebna last)

Prepričan pa sem, da bi marsikdo debelo gledal, če bi bil poročevalec napisal v kakem drugem svojem poročilu namesto pravilno in po naše »fotografije« — po svoje: »fotosi« ali celo »photosi«.

Da pa bo umetnost ljubeča javnost še pravilno poučena o kiparju Avgustu Rodinu in njegovem odnosu do grafike, naj napredem naslednje:

Kipar Rodin in njegovo grafično delo

Auguste Rodin (* 14. nov. 1840, † 17. nov. 1917) je slaven in svetovno znani francoski kipar. Umetnostna zgodovina ga prišteva med velike in prvovrstne mojstre. Njegova umetnost pa tvori nekak sklepni kamen trojice najslavnejših predstavnikov kiparstva, ki so s svojim darom duha oblikovali cele umetnostne vekove in jim s tem vtisnili daleč vidne sledove svoje osebnosti. Trije so: **Fidija** (Feidias, 5. stol. pr. Kr.), antični kipar, ki je veljal že takrat za največjega grškega kiparja in pomeni v svetovni umetnostni zgodovini višek stvarjalne sile kiparstva starega veka; **Michelangelo Buonarotti** (* 6. marca 1475. † 18. februarja 1564) je genialni kiparski predstavnik srednjega veka, mojster italijanske renesanse in utemeljitelj novega umetnostnega sloga, znanega pod imenom »barok«; v novem veku pa velja v kiparstvu še vedno kot njegov vidni predstavnik nesmrtni tvorec božanskega lika v kamnu »Poljub« — mojster Auguste Rodin.

Živel in ustvarjal pa je ta umetnik še v času, ki je nam vsem še v živem spominu. Bil pa ni samo mojster v oblikovanju ilovice in kamna, ampak ga poznamo tudi kot dobrega risarja z mehkim in zelo nežnim občutjem. Njegove risbe imajo nekaj svojstvenega in izražajo na prvi pogled močno osebnost svojega stvaritelja. Njegove risane poteze sličijo potezam drhtečih rok, ki so pa vendar položene na papirno površino z dovršenostjo in z vso fineso dobrega Rodinovega znanja, njegove pravilne perspektive in kažejo pri tem še njegovo mojstrsko poznanje anatomije. Kljub tem drhtečim potezam se vse te tanke črte in črtice spajajo likovno tako dovršeno v svojem oblikovalnem izražanju, da mu je v tem pravcu enak samo eden na svetu: sanjavi dunajski slikar **Gustav Klimt** (* 14. julija 1862, † 6. februarja 1918).

Da pa je dobila Rodinova risba svojo plastiko, je nanašal mojster na te svoje drhteče črte rahlo osenčenje z ogljem, kredo ali pa v vodni barvi. S tem so dobile njegove risbe novo življenje, ki nam venomer še sedaj diha — kljub času — osvežujoče in kaže tudi tihe poltene misli tega slavnega ljubljenca umetnostnih muz . . .

Da, velik je bil Rodin, pa znal je! Znal je v svojem temeljnem znanju tako zgoščeno in dovršeno, da ga je »kritika«, ko je razstavil svoje gola telesa — odklonila, po vrhu pa še obsodila, da je te mojstrsko izdelane in anatomično pravilno izgotovljene like po živem telesu — odlil!

Auguste Rodin je bil pa tudi dober risar in v tradiciji francoske umetnosti je: če je nekdo dober risar, se uveljavlja s svojim znanjem tudi na grafičnem polju. Tako je tudi Rodin gojil radiranko (to je vrisavanje s suho iglo ali ujedkanje risbe s kislino na bakreno ali cinkovo ploščo) in litografijo.

Litografija in njena umetniška vrednost

Litografija — je grafična tehnika, ki je bila spočeta v letu 1796. in je dosegla svoj lepi razvoj v večbarvni risbi že v letih 1826; s tem pa je tudi nastopila svojo zmagovito in žlahtno pot po vsem kulturnem svetu. Na umetnostnem trgu pa pomeni litografija odtisk umetnikove izvirne risbe, ki jo je narisal na litografski kamen. Risbo na litografski kamen pa lahko prenesemo ali s papirja, ki je za to svrho pripravljen, ali pa — kar je bilo v navadi posebno pri francoskih mojstrih prejšnjega stoletja. **Honore Daumier** (* 26. februarja 1810 † 10. februarja 1879) izvrstni risar in karikaturist; **Paul Gavarni** (prav za prav Sulpice Guillaume Chevalier, * 13. januarja 1804, † 23. novembra 1866) tudi izborni risar in satirik — da riše umetnik kar na kameno ploskev svoje zasnove. Seveda, če gre tu za podobnost kake znane osebe, se pa mora risati ali nanašati na kamen — zrcalno, to je: risati obrnjeno na nasprotno stran; se pravi, če risbo na kamnu pogledamo potem v zrcalu, dobimo v njem take poteze, kakršne bodo na papirnem odtisku, ko odtisnemo to litografsko podobo.

Slavna in zelo obsežna tradicija francoske grafike (posebno litografije) devetnajstega stoletja je ležala res že kar nekam v krvi tudi Rodinu, da je snoval in ustvarjal precej tudi v tem pravcu. Seveda lahko takih litografičnih odtiskov napravimo ogromno, če hočemo; ampak če pa hočemo, da ima tak odtis tudi resnično ceno na umetnostnem trgu, jih moramo napraviti čim manj. Rodin pa je imel navado, da je pri vsakem poizkusnem odtisu še kaj popravljal na kamnu, s tem pa je delal vedno nove grafične primerke, ki so se razlikovali drug od drugega bolj ali manj. Ko se je naveličal, pa je dal ploščo izbrusiti. S tem so pa nastale za grafičnega zbiralca Rodinovih listov nove velike skrbi, saj dobivajo ti listi zaradi svoje raznolikosti vedno večje — kar ogromne cene na svetovnem umetnostnem trgu, če pridejo sploh še kaj v javnost po tej poti.

Navadno se tak litografski odtis, če mu je odkazana skrčena naklada, lastnoročno po umetniku oštevilči in podpiše: s svinčnikom ali pa v tekočini. Seveda, če pa je delo na kamen kakega prvovrstnega mojstra, ima tak odtis, to je »list litografije« lahko, kot sem že povedal, visoko ceno tako ceno, da je za nas nekaj nenavadnega. Da bomo pa imeli saj malce predstave o vrednosti takega grafičnega lista naj navedem primer, da je bila 19. februarja t. l. v Leipzigu po aukcijski družbi »C. G. Boerner« velika razprodaja risb in grafičnih listov nemških in različnih mojstrov drugih narodnosti. Na tej dražbi je bil tudi primerek lista litografije nemškega umetnika, predstavnika nemške likovne tvornosti z začetka 19. stoletja: **K. Ph. Fohra** (* 26. novembra 1795, † 1818, torej ime, ki zdaleka ne pomeni v umetnostni zgodovini tiste stopnje, kakor jo dosega Rodinovo) in nosi že v katalogu ceno 500 RM, to je okoli 3500 lir za en sam izvod! Niso pa v tej ceni zapopadeni dodatni nabitki, ki se občutno pomnože, ker navadno najdejo prav taki grafični listi svoje ljubitelje, ki radi žrtvujejo pri draženju dvakratne, trikratne ali celo večkratne vsote, kakor jih nosi cenik v razkošnem, za take prilike izdanem katalogu.

S tem sem podal vsaj v glavnih obrisih nastanek, delo in umetniško vrednost — za pravilno pojmovanje besede »litografija«, ki je bila v tej razpravi tesno povezana z Rodinovim imenom.

Veronese: Autoritratto, Ritaglio dal grande quadro in olio »Il Convitto in casa di Levi« (Venezia, Accademia) — Veronesejeva lastna podoba, izrez iz ogromne oljne slike »Zadnja večerja v Levijevi hiši« (Venezia, Accademia)

II.

Da pa bo naše uvodno izvajanje še bolj na mestu, naj navedem še drug primer umetnostne beležke, ki je resnično nejasna in po svoji vsebini težko razumljiva celo človeku, ki je v umetnosti doma. Izšla je v nekem ljubljanskem dnevniku 6. avgusta t. l. na tretji strani v rubriki »Dnevne vesti« z naslovom »Italijanske slikarske umetnine v francoskem muzeju«.

». . . otočentska doba . . .«

Beležka pripoveduje, da ima muzej v Bordeauxu bogato zbirko umetnostnih slik s konca **otočentske dobe**« (podčrtal jaz), v oklepaju je pristavil poročevalec še (»Ottocento«). Takoj za tem pa nadaljuje dosłovno takole: »Med temi redkimi umetninami jo omeniti predvsem Tizianovo ‚Magdaleno', dve umetnini Pavla Veronese, Tiepolovo umetnino ter Caravaggievi umetniški deli.« Da pa je beležka dobila še svojo groteskno krono, pa nadaljuje in zaključuje pisec takole: »še 22 drugih umetnin je bilo v pošiljatvi iz Italije **1. junija 1805 . . .**« (podčrtal spet jaz).

Tu so naštete tri stvari v enem, in če se vanje zamislimo, opazimo, da so te tri stvari v taki združitvi nemogoče, saj je

Un disegno di Klimt (proprietà privata) Klimtova risba, (zasebna last)

ena bolj nestvarna ko druga, ker dajo s tem poročilu neki nesmisel.

Kje in kako naj sedaj najprvo primem to pestro neskladnost?!

Pa pričnimo najprvo pri besedi »**ottocento**«, to se pravi, »**osem sto**«. Beseda sama pa pomeni za italijanski narod neko določeno dobo umetnostnega ustvarjanja in sicer čas od leta 1800—1900; mi pravimo temu kar lepo in preprosto **19. stoletje**.

Ker so pa v tej nesmiselni beležki še slavno doneča imena mojstrov, katerih skoraj vsak spada v svoj zaključeni umetnostni čas, in da bomo o tem na jasnem, sem prisiljen, da ponazorim vseh petero značilnih umetnostnih časov italijanske likovne kulture takole:

Tizian: Amor Sacro e Amor profano, olio, (Roma, Borghese) — Tizian: Sveta in posvetna ljubezen, olje, (Roma, Borghese).

Petero italijanskih umetnostnih stoletij

Prva zelo značilna doba je »Quattrocento«, po naše »štiri sto« in velja za čas petnajstega stoletja; torej doba, ko je nastopila tiskana beseda svojo zmagoslavno pot. Quattrocentisti so pa italijanski umetniki svoje dobe, preprostega sloga, svojstveno izrazite smeri in se prištevajo med mojstre zgodnje renesanse, ki so snovali in ustvarjali v letih med 1400—1500.

Druga taka umetnostna doba je »Cinquecento«, to je čas ustvarjanja med leti 1500 do 1600, kar pomeni 16. stoletje. V umetnostni zgodovini pa opredeljujemo to dobo z »renesanso«; torej vek, ki se je v njem za nas rodil, oral ledino našega jezika (abecednik in katekizem okoli 1550) in v njem umrl **Primož Trubar (1508—1586).**

Tretja doba »Seicento« — »šest sto«, je čas umetniškega ustvarjanja v letih 1600 do 1700, torej 17. stoletje. V njem se je razvijal umetnostni slog z imenom »barok«. V tem času zaznamujemo tudi žlahtno delo našega **Janeza V. Valvasorja (1641—1693), v svetovni zgodovini pa nosi to stoletje svoj sramotni kulturni pečat, ker so v njem obtoževali, obsojali in žgali na grmadah versko blazni ljudje uboge »čarovnice«.**

Četrta doba »Settecento je lascivna doba, polna poltenega življenja, vrvečega na razkošnih dvorih, lahkoživih kavalirjev in razgaljenih kokotk, doba mask, pudra, ličila, belih lasulj in širokih kril — za skrivanje greha — znanih pod imenom »krinoline«. Ta doba je znana tudi marsikomu izmed nas z imenom »visoki barok« ali »rokoko«; to je umetnostni čas med leti 1700 do 1800, za nas pa kar 18. stoletje. Nato še poslednja:

Peta doba »Ottocento«, ki sem ga že opisal, za nas pa tisti lepi časi, ko je še živel naš dobri, blagi pesnik **Valentin Vodnik, časi, ko se je v njih pravdal s Kopitarjem v »Abecedni vojni« mehki, nežni a odločni **Matija Čop**; časi, ko je v njih hodil, ljubil in popival v veseli vinski družbi naš pesniški prvak **dr. France Prešeren** s svojim navihanim in lepim »bratcem« **Andrejem Smoletom** po naši beli Ljubljani — torej tista doba, ki pade v leta 1800—1900; za nas zelo pomembno in tako domače 19. stoletje.**

Ponazorili smo sedaj vseh petero umetnostnih vekov. S tem pa je tudi uganka »otočentske dobe« v tistem stavku razrešena; zato je za nas v tako pisani obliki nepotrebna, ker imamo, kakor sem že povedal, za ta pojem kar lepo slovensko obliko in bi povedali tisti odlomek stavka takole: ». . . bogato zbirko umetnostnih slik s konca **19. stoletja«.**

Ampak kaj še sledi iz vsega tega?

Sledi, da človek, ki je to beležko napisal, ne pozna umetnostne zgodovine, in sledi še, da niti sam ni vedel, kaj pomeni beseda »ottocento«. Tu moram namreč sedaj poudariti, da med vsemi imeni mojstrov, ki jih v beležki našteva, ni niti enega, ki bi predstavljalo zapisani in poudarjeni umetnostni čas, in to še »s konca**« — (Ottocento) devetnajstega stoletja! Da pa pokažemo resnico naše trditve, naj nadaljujem s svojim izvajanjem.**

Italijanski slikarski mojstri

Pa poglejmo! »Tizian« ali Tiziano Vecelli (* 1477, † 27. avgusta 1576), veliki beneški mojster, velja v umetnostni zgodovini do danes za največjega slikarja, kolorista vseh časov. Kolorist se pravi mojster v barvi. Slikar je bil tudi **Tintoretto (* 1518, † 1594), ampak je vendar bolj risar, in le en sam lahko tekmuje v svojem znanju z žlahtnim barvitežem, kakršen je bil Tizian: **Rembrandt** (* 1606, † 1669).**

Tizian, resnično slikarski gigant, je zajel kar tri časovne umetnostne pojme v svojem likovnem ustvarjanju. Vzniknil je iz »quattrocenta«, tega časovno zelo pomembnega in znamenitega likovnega ustvarjanja, (zato sem ga tako zapisal) mogočno polzel skozi renesanso in se ob koncu svoje življenjske poti (umrl je v visoki starosti 99 let) dotaknil celo prebujajočega se novega umetnostnega izražanja: baroka.

Drugi veliki predstavnik, ki je zapisan v tej beležki je »Paolo Veronese**« s pravim imenom Paolo Caliari, tudi Cagliari (* 1528 †19. aprila 1588), tudi znamenit italijanski slikar, ki ni bil samo ljubljenec lepih beneških žena in umetnostne muze, ampak celo ponosnega kreza vseh slikarjev, samega Tiziana Vecellija. Veronese, polnokrvni predstavnik bogate, razkošne in do potankosti prefinjene, lascivne, časovne gmote, takratnega burnega življenja mogočne Serenissime, te davne kraljice voda, je bil pristen beneški renesančni barvni mojster 16. stoletja s svojimi močnimi oplodki dotikajočega in živahno prebujajočega se baroka.**

Nato pride tretji imenovani mojster v sklopu te beneške trojice: »Jan Battista Tiepolo**« (* 16. aprila 1696, † 27. marca 1770). Tudi ta mojster je genialen učenec beneške šole. On edini je prevzel Veronesejevo umetnostno dediščino, saj je videl in čutil v Veronesu svojega velikega vzornika. Že kot mlad umetnik je to žlahtno slikarsko dediščino potisnil v vrtoglave višine umetnostne kulture, saj je na njenem temelju s svojim znanjem in darom duha ustvaril nov slog, spočet v 18. stoletju — »settecento« — »rokoko«. In ko je zatisnil mojster v Španiji svoje »žive« oči, je v naročju njegovih rok izdahnil svoj poslednji dah tudi ta ljubki predstavnik nežnih, drobnih in živahno razposajenih oblik, ki je dobil nato tudi v umetnostni zgodovini svoj prostor z naslovom: »rokoko«.**

Še eno ime je, ki je bilo imenovano: **Caravaggio. Za to ime sta pa dva značilna predstavnika italijanske umetnosti. Prvi je Polidoro, prav za prav Caldara (* 1495, † 1543), in drugi Michel Angelo, prav za prav Merisi, tudi Ameright (* 1560—1565, † 1609), in sta oba značilna mojstra svoje šole in dobra predstavnika italijanske umetnosti.**

•

S tem bi bila našteta vsa imena umetnikov razrešena, kdaj so njih nosilci živeli in ustvarjali. Iz vsega tega pa sledi sedaj samo po sebi otipljiv sklep, da niti eden od teh naštetih umetnikov, kakor poroča omenjena beležka, ne pade v časovni umetnostni sklop »ottocenta«, to je 19. stoletja. Ker pa je pisec po vrhu vsega napisal še »s koncem« 19. stoletja, naj navedem par predstavnikov, ki so značilni za italijanski »ottocento«: **Morelli Domenico (* 4. avgusta 1826, † 13. avgusta 1901); **Favretto** Giacomo (* 11. avgusta 1849, † 12. junija 1887) in **Segantini** Giovanni (* 15. januarja 1858, † 28. septembra 1899), ki je bil še našemu slikarju **Groharju** svetal vzornik!**

». . . s konca« 19. stoletja in »1. junija 1805«

Da pravilno zaključimo si pa moramo po vsem tem še enkrat priklicati zadnji odlomek stavka, kjer pravi beležka: »še 22 drugih umetnin je bilo v pošiljatvi iz Italije **1. junija 1805 . . .« datum sem spet**

Tizian: Autoritratto, olio, (Berlino, Museo Imp. Federico) — Tizianova lastna podoba, olje, (Berlin, Muzej cesarja Friderika)

podčrtal jaz! — (Sklepam da je bila ta pošiljatev tega datuma najbrže »vojni davek« za časa Napoleona?!)

Zakaj sem podčrtal ta datum?

Zato, ker se vprašujem, kako je mogel tega dne (1. junija 1805) prejeti imenovani muzej neko zbirko slik, ki so bile ustvarjene šele »**s konca 19. stoletja**«; to je tisti čas, ko sta v njem še živela oba velika slovenska umetnika **Jurij** in **Janez Šubic**. Čas, ko je še živel in umrl Kersnik (* 1852, † 1897), ko je pridno ustvarjal naš prvak kiparjev **Alojz Gangl** in bil tudi nekako v tistem času — marsikomu še v dobrem spominu — hud potres v našem belem mestu. Po vsem takem tega datuma v zvezi s koncem 19. stoletja resnično ne razumem ne jaz, in mislim, da po vsem tem, kar sem sedaj razčlenil, tudi nihče drug.

S tem sem podal — upam — vsaj deloma jasno sliko, da je tako poročanje res nepravilno, in sklepam, da je ta beležka ali že pri izvirku zajela pomoto, ali pa je bila slabo povedana. Na vsak način se v bodoče ne sme tako več delati. Saj dolžnost slehernega poročevalca je, — posebno če gre za stvari, ki so že dognane — da ne sme takih reči po svoje prevračati ali jih celo izmaličiti, ker s tem da svojemu cilju pouka zgrešeno smer, in kar je še slabše, navaja javnost v smešno zmoto.

E. JUSTIN,
slikar-grafik.

Michel Angelo Caravaggio: Canestro di Frutta, olio (Milano, Pinac. Ambrosiana) — Michelangelo Caravaggio: Košara s sadjem, olje (Milano, Pinac. Ambrosiana)

Urejuje Davorin Ravljen. — Izdaja za konzorcij »Jutra« Stanko Virant. — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran. — Za inseratni del je odgovoren Ljubomir Volčič. — Vsi v Ljubljani.